

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

61. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2014/2

Tartalom

Ajánló

FONYÓ Istvánné: **Jogszerűen ...**

Cikkek

DANCS Szabolcs: ELDORADO, végállomás. Az országos könyvtári szolgáltatások megújuló rendszere	43
AMBERG Eszter: Az ELDORADO-projekt szerzői jogi aspektusai	51
DÁVID Adrienne – TERNAI Zita: Adattármustra. Könyveladó és -cserélő helyek	57

Beszámolók • Szemlék • Referárumok

HUDITSCH, Roman: Egy sikeres e-könyvportál (Ism.: Pallósiné Toldi Márta)	73
JACOBS, James A. – JACOBS, James R.: Digitális-hasonmás elismerő pecsét: egy felhasználó-orientált szabvány (Ref.: Drótos László)	76

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 61 • 2014/2

Summaries

DANCS, Sz.: **Final stop: ELDORADO. The renewing system of national library services** 43

With support from a project grant a complex system of digital services will have been established in Hungary by the end of October 2014. The system is to going have a major impact not only on the future of the national library, but is expected to represent a breaking point for Hungarian librarianship as a whole. The main purpose of the system called ELDORADO is to provide digital content in a legitimate way, to “revitalize” earlier publications – that are not commercially available and are relegated on library shelves – in a digital format, within a renewing legal environment, adapted to the expectations of digital society. Effective implementation requires a close cooperation between the customer (the National Széchényi Library) and the vendor (the Monguz Ltd.) during the period of almost a year, and makes it inevitable, at the same time, to actively involve library partners and other players (publishers, booksellers, CRMs and gov-

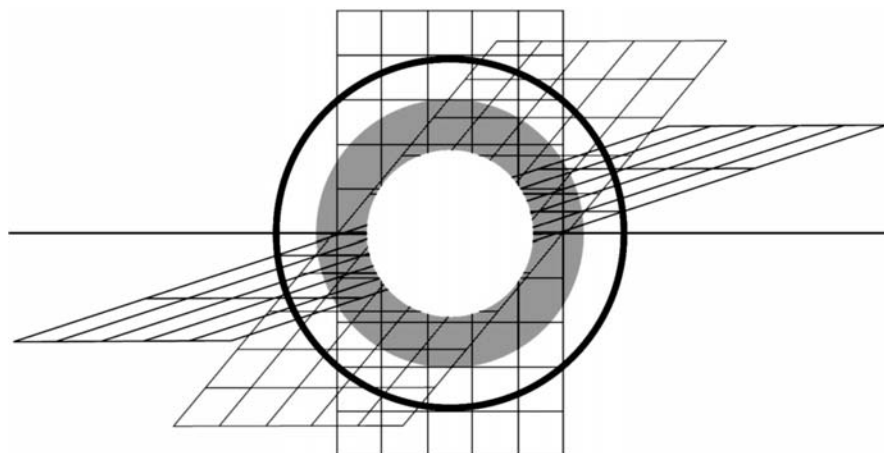
ernment agencies responsible for protecting intellectual property etc.).

AMBERG, E.: **Copyright aspects of the ELDORADO project**.....51

It is the objective of the ELDORADO project to provide users with legitimate access to copyright-protected materials (or those that have been liberated from copyright), in a digital format, using a service system implemented and operating as part of the Hungarian national information and document supply system (i.e. the renewing ODR) within the framework of the ELDORADO project.

DÁVID, A. – TERNAI, Z.: **Scrutiny of Hungarian databases – Bookselling and changing on the Web**57

In the series “Scrutiny of Hungarian databases”, independent experts evaluate various Hungarian online content services from the point of view of their use by libraries.

ELDORADO, végállomás. Az országos könyvtári szolgáltatások megújuló rendszere

A pályázati vállalás¹ értelmében 2014. október végén szükséges felállnia annak a komplex digitális szolgáltatási rendszernek, amely nem csupán a nemzeti könyvtár, de – várhatóan – a teljes magyar könyvtári rendszer jövőjét jelentősen befolyásoló tényezőként, afféle ki-törési pontként funkcionálhat a magyar könyvtárügy egésze számára. Az ELEktronikus Dokumentumküldés Országos Rendszere, Adatbázisa és DOKumentumtára (ELDORADO) eminens célja a digitális tartalmak jogtisztá módon történő szolgáltatása, a kereskedelmi forgalomban nem kapható, a könyvtárak polcain elfekvő kiadványok digitális formában történő „újraélesztése” egy megújuló, a digitális társadalom kihívásaihoz igazodó jogi környezetben. A kivitelezés hatékonysága a megrendelő (Országos Széchényi Könyvtár = OSZK) és szállító (Monguz Kft.) szoros együttműködését igényli a megvalósítási periódus közel egy éve során, egyszersmind elengedhetlenné teszi az érintett könyvtári partnerek és egyéb ágazati szereplők (kiadók, könyvterjesztők, közös jogkezelők, a szellemi tulajdon védelméért felelős kormányzati szervek stb.) aktív bevonását.

Bevezetés

Az ELDORADO, amelynek alapvető koncepciója még 2011 áprilisában, egy a Pannon Egyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár által megvalósított TÁMOP pályázat² keretében kidolgozott összegző megvalósítási tanulmány³ formájában látott napvilágot, tervezett komplex szolgáltatási rendszerével kiválóan illeszkedik a Bölcsék Tanácsa (Comité des Sages) kevéssel korábban, 2011 januárjában megjelent, „Új Reneszánsz” címet viselő jelentésében⁴ megfogalmazódó távlati célokhoz. Utóbbi dokumentum úgy fogalmaz, „[a] Bizottság hasonlóképpen fontosnak tartja, hogy a magánszektor szolgáltatói által térítés ellenében kínált jogvédett tartalmak kereshetővé váljanak az Europeana-ban. Ezek a tartalmak így kiegészítenék az ingyenesen elérhető dokumentumok kínálatát. Ösztönözni szükséges az Europeana és az online terjesztésben aktív magáncégek (pl. kiadók) közötti együttműködést. Fontos, hogy a felhasználóknak legyen lehetősége a találatok szűrésére, amennyiben előnyben részesítik a szabadon hozzáférhető tartalmakat.”

Miközben az európai irányelveket követve a hazai jogi környezet is egyre inkább igazodni látszik a digitális társadalom támasztotta kihívásokhoz (l. „Tisztázódó jogi környezet”), a nemzetközi szintén egyre többen kísérleteznek hasonló elven működő, az érintett ágazati szereplők kooperációjára

építő, átfogó katalógusokon (l. „Az átfogó katalógus igénye”) alapuló e-könyvtári szolgáltatások kialakításával (l. „A könyvtár mint eHub”), amelyek komplexitásukban és differenciáltsági fokukban ugyanakkor jelentős mértékben eltérnek az ELDORADO rendszerében rejlő lehetőségektől (l. „ELDORADO: egy komplex szolgáltatási rendszer”).

Tisztázódó jogi környezet

Az ELDORADO célja, hogy a különböző szerzői jogi státuszú dokumentumok digitális másolatait „mindent egy helyen” alapon („one-stop-shop”-szerűen), a felhasználói igények szerint („on demand”) szolgáltatassa.⁵ E koncepcióból is következik, hogy a szolgáltatás fókuszában a felhasználó számára nehezen beszerezhető, kereskedelmi forgalomban nem kapható (out-of-commerce) kiadványok állnak. Ezek egy része (közkeletű, árva művek) szabadon hozzáférhetővé tehető, másik – az előzőnél valószínűleg jelentős mértékben terjedelmesebb – részük *Votisky Zsuzsa* szellemes meghatározásában⁶ „forgalomban lehető könyvek”-nek titulált dokumentumkörbe tartozik. A „forgalomban lehetőség” közelebbről azt jelenti, hogy a jogtisztázást követően a szerzői jog jogosultja vagy annak képviselője hozzájárulásával a kiadvány a kereskedelmi forgalomba visszahelyezhető: a felhasználói igény, illetve a jogosulttal vagy an-

nak képviselőjével való megegyezés szerint; *igény szerint nyomtatott könyvként* (print on demand), *elektronikus formában*, vagy akár a kiadói raktárkészlet kiadásával. Míg a nyomtatott kiadványok tekintetében tehát mindenekelőtt az antikváriusi kereskedelemnek, addig az elektronikus formában létező (vagy létrehozható) kiadványok esetében a könyvtáraknak jut(hat) jelentős szerep az out-of-commerce dokumentumok újbóli forgalomba helyezésében.

Hogy a jogtisztázás összetett problémája nem csupán a kiadványok imént vázolt halmazát, hanem az árva műveket is érinti, tiszta nyereség a számunkra, ha az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló uniós irányelv⁷ hazai átültetése⁸ egyszerre lehetővé teszi arra, hogy soron kívül lépünk fel a tömeges digitalizálást támogató automatizált jogtisztázási mechanizmusok magyarországi meghonosítása érdekében. A könyvtári digitalizálást támogatja továbbá javasolt rendelkezéseivel „Az Európai Parlament 2013. június 13-i jogalkotási állásfoglalása a közszféra információinak további felhasználásáról szóló 2003/98/EK irányelv módosítására irányuló európai parlamenti és tanácsi irányelvről szóló javaslatról” címet viselő dokumentum.⁹

A nem elérhető kiadványok digitális kereskedelmi forgalomba helyezésének, avagy „elektronikus újradíjazásának”¹⁰ az igénye a közép-európai régió illetékes szakembereit hasonló megoldások indítványozása felé tereli. Erről tanúskodtak az OSZK-ban 2013 novemberében megrendezett „Accessing Digital Content: Mass Digitisation, E-Legal Deposit, Copyright Matters – Experiences in National Libraries” című konferencia előadásai.¹¹

Az átfogó katalógus igénye

Az átfogó katalógusok hiánya – ahogy arra *Stéphanie Michaux* helyesen felhívja a figyelmet¹² – az e-könyvek kölcsönzésének, de általában az e-könyvtári szolgáltatásoknak egy lényegi akadálya. Ezt a hiányosságot különböző kezdeményezések a maguk módján igyekeznek kiküszöbölni. Ahogy az például a Google Books projekt honlapján megfogalmazódik: „Végső célunk, hogy a könyvtárakkal és kiadókkal együttműködve létrehozzunk egy olyan átfogó, kereshető, virtuális katalógust, amely minden könyvre kiterjed, függetlenül attól, hogy milyen nyelven íródott, és egyszerre segíti a felhasználót abban, hogy új könyveket fedezzen föl, valamint a kiadót, hogy új olvasókat találjon”.¹³

Egy átfogó könyvkatalógusra („Fichier Exhaustif du Livre”) épül a DILICOM e-könyvkölcsönzési projektje (Projet Prêt Numérique en Bibliothèque, PNB)¹⁴. Az adatforgalom, amely ONIX 3.0 alapon bonyolódik¹⁵, a következő folyamatokat foglalja magában:

1. a terjesztő továbbítja a kiadói kínálatot a DILICOM-nak;
2. a kínálat bekerül az átfogó könyvkatalógusba, majd egy ún. eHUB-on keresztül továbbítódik a kereskedőknek;
3. a kereskedők a terjesztők kínálatát elérhetővé teszik az oldalaikon;
4. a könyvtárak a kereskedőkön keresztül benyújtják igényeiket, majd a kereskedők az eHUB-on keresztül továbbítják a megrendelést;
5. az e-könyvek a könyvtár felhasználói számára elérhetővé válnak, amint a kereskedő a terjesztőknél érvényesítette az igénylést;
6. a terjesztők gondoskodnak a fájlok tárolásáról;
7. az eHUB archiválja a tranzakciókat, hogy garantálja a felhasználók számára a folyamatos hozzáférést a megvásárolt elektronikus tartalmakhoz.¹⁶

A rendszer lényegi eleme tehát az átfogó katalógus. *Ami az ELDORADO-t illeti, a tervezett szolgáltatás a magyar vonatkozásban leginkább átfogónak tekinthető MOKKA-ODR katalógusra épít.*

Az előbbiekben vázolt projekt egy másik fontos magkomponense az eHub, amely az érdekeltek (adott esetben: kereskedők, terjesztők, könyvtárak) közötti egyezkedés, illetve a megállapodások megkötésének, a megfelelő engedélyek kiadásának stb. virtuális helyszíne.

A könyvtár mint eHub

Az e-könyv mint szolgáltatás?

Az ELDORADO tervezésekor és fejlesztésekor nem csupán – a nemzetközi szinten – változó jogi környezettel szükséges számolni, hanem a hasonló felhasználói igények kielégítésére született külföldi kísérletek tapasztalataival is, amely utóbbiak a megoldáskeresések tekintetében is némi párhuzamosságról tanúskodnak. Az előbbiekben a Google Books projekt kapcsán már említettem a könyvtárakkal és a kiadókkal való együttműködés igényét, illetve a DILICOM kezdeményezéséről szólva bevezetődött az eHub fogalma. Ezen a ponton említést érdemel egy másik eHub-alapú szolgáltatás, az Atingo (*1. ábra*), amely egy svéd és egy angol szolgáltatás egyesítéséből jött létre.¹⁷

Az alapja tehát ennek is egy eHub, egy virtuális találkozóhely, ahol a kiadók és könyvtárak közötti tárgyalások zajlanak. Az érdekeltek eseti megállapodásokat kötnek az árakról és a szolgáltatási feltételekről. A koncepció alapvetően arra épít, hogy az e-könyvet magát szolgáltatásként, nem termékként fogja fel. Eredményeképpen ma a könyvtárak Svédországban jóval előrébb tartanak az e-könyvek forgalmazásában, mint a hagyományos terjesztők.

Az ELDORADO maga is törekszik arra, hogy az érdekeltek (szerzői jogosultak, kiadók, terjesztők, könyvtárak, közigazgatási szervek stb.) együttműködésének katalizátorává, valamint – eHubként – az érintetteket összekötő kapocssá, a tárgyalások és megállapodások virtuális terévé váljon.

Partnerintézmények

A kínálat tekintetében az ELDORADO a tervezők szándéka szerint a hazai könyvtári rendszer gyűjteményeiben fellelhető dokumentumállomány egészére épít. Ehhez a potenciális partnereinket együttműködővé, a rendszer hatékony üzemeltetésében érdekeltté kell tennünk, hangsúlyozva, hogy az ELDORADO a magyarországi könyvtári rendszer közös szolgáltatása.

Az ELDORADO egyik legfőbb erénye lehet, hogy infrastruktúráját szolgáltató a partnerkönyvtárak számára azáltal, hogy támogatja, illetve egységesíti a digitális másolatküldés folyamatait, beleértve a jogtisztázást.

1. ábra Az Atingo eHUB felülete

Piaci és közigazgatási partnerség

Az ELDORADO kimondott célja, hogy a piacba ne, avagy csak serkentően, a gazdasági hasznosságot szem előtt tartva avatkozzon be. Az *Európai Parlament* fentebb említett jogalkotási állásfoglalása¹⁸ a következőképp fogalmaz:

„(15) A könyvtárak, múzeumok és levéltárak jelentős mennyiségű, értékes közigazgatási információforrásokat tárolnak, különösen azóta, hogy a digitalizálási projektek megsokszorozták a köztulajdonban lévő digitális anyagok mennyiségét. A kulturális örökséget magában foglaló gyűjtemények és a kapcsolódó metaadatok a digitális tartalommal bíró termékek és szolgáltatások potenciális alapjai, és óriási lehetőségeket hordoznak magukban az innovatív további felhasználás számára olyan ágazatokban, mint a tanulás és az idegenforgalom. A köztulajdonban lévő kulturális anyagok további felhasználási lehetőségeinek növekedése többek között lehetővé fogja tenni az uniós vállalkozások számára, hogy potenciáljukat kihasználják és hozzájáruljanak a gazdasági növekedéshez és a munkahelyteremtéshez.

[...]

(19) A digitalizálás fontos eszköz annak biztosítására, hogy a kulturális anyag szélesebb körben hozzáférhető és a továbbiakban is felhasználható legyen oktatás, munkavégzés vagy szórakozás céljából. Emellett jelentős gazdasági lehetőségeket is kínál, lehetővé téve a kulturális anyag digitális szolgáltatásokba és termékekbe történő beépítését, támogatva ezáltal a munkahelyteremtést és a növekedést.”

Az ELDORADO kommunikációja során fontos megszólítanunk a piaci szféra szereplőit, mindekelőtt a könyvpiari érdekelteket, az elektronikus és a hagyományos könyvek kiadóit, már csak az esetleges negatív tapasztalatokból fakadó ellenérzéseik felszámolása érdekében is. A már működő együttműködéseink során is igyekszünk tudatosítani, hogy az ELDORADO célja a digitális tartalmak jogszerű szolgáltatása, a jogosultak érdekeinek maximális szem előtt tartása. Ennek fényében az utóbbiak, illetve képviselőik maguk határozhatják meg, mely konstrukcióban, milyen díjszabás mellett kívánják az adott dokumentumot a rendszeren keresztül szolgáltatni, ha egyáltalán igényt tartanak erre.

Az ELDORADO pozitív piaci illeszkedését támasztja alá a szolgáltatás felállításában üzleti lehetőséget látó potenciális piaci partnerek felbukkanása.

Ahhoz, hogy a jogtisztázás oly mértékű automatizmussal működjön, hogy azt a rendszer a humán beavatkozás minimalizálásával leképezni tudja, a jogi adatok ELDORADO-kompatibilis, a rendszerrel együttműködni képes (interoperábilis), valamint – nem utolsósorban – naprakész tartalmú nyilvántartásaira van szükség. Ezek kialakításának ösztönzésében partnereink a szellemi tulajdon-kezelésért felelős szervezetek, illetékes közigazgatási szervek.

ELDORADO: egy komplex szolgáltatási rendszer

Üzleti modell

Az ELDORADO-t a különböző jogi és digitalizációs státuszokból eredő szolgáltatási és pénzügyi komplexitás jellemzi. A rendszerterv alapján szolgáló *üzleti modell* hivatott a rendszert a maga összetettségében megragadni, feltárva a jogosultsági viszonyok, pénzügyi komponensek és jogszabályi lehetőségek (és korlátok) összefüggéseit, a rendszerelemek kapcsolatait és egymásra utalását. Ennek fényében az üzleti modellnek egyértelmű választ kellett adnia egy olyan jellegű kérdésre, hogy x jogi státuszú, kereskedelmi forgalomban levő vagy nem levő, digitalizált, digitálisan létrejött (born digital) vagy nem digitalizált dokumentum milyen licenckonstrukcióban, milyen egyéb feltételekkel (pl. felhasználói regisztrációhoz kötöttség), a díjszabás mely árkomponenseit figyelembe véve szolgáltatható.

Finanszírozás

A finanszírozás kérdése az ELDORADO üzleti modellje szempontjából alapvető kérdés. Mindekelőtt megválaszolendő, hogy a fejlesztés befejeztével felálló szolgáltatás tekintetében a szervezet és a rendszer (a teljes mögöttes infrastruktúra) fenntartása bevételfinanszírozással vagy központi költségvetési támogatásból valósul-e meg? Ezen a helyen érdemes ismét segítségül hívnunk a közszféra információinak további felhasználásáról szóló irányelvjavaslatot¹⁹:

„(22) Azokban az esetekben, amikor a közintézmények a dokumentumok további felhasználására díjat számolnak fel, a díjnak elvben a határköltségekre kell korlátozódnia. Célszerű azonban figyelembe venni annak szükségességét, hogy az irányelv rendelkezései ne akadályozzák az olyan közintézmények rendes ügyvitelét, amelyeknek a rájuk bízott közfeladatok ellátásával vagy a doku-

mentumok gyűjtésével, előállításával, feldolgozásával és terjesztésével összefüggő költségeik jelentős részét saját bevételből kell fedezniük. Ilyen esetekben a közintézmények számára lehetővé kell tenni, hogy a határköltségeket meghaladó díjat számíthassanak fel. E díjak mértékét objektív, átlátható és ellenőrizhető kritériumok alapján kell megállapítani, és a dokumentumok rendelkezésre bocsátásából és további felhasználásának engedélyezéséből eredő teljes bevétel nem haladhatja meg a dokumentumok gyűjtésének, előállításának, feldolgozásának és terjesztésének költségét egy ésszerű nyereséghányaddal együtt.

[...]

(23) A szokásos ügyvitelük akadályozásának elkerülése érdekében a könyvtárak, múzeumok és levéltárak számára is lehetővé kell tenni, hogy a határköltségeket meghaladó díjakat számoljanak fel. E közintézmények esetében a vonatkozó elszámolási időszakban a dokumentumok rendelkezésre bocsátásából és további felhasználásának engedélyezéséből eredő teljes bevétel nem haladhatná meg a dokumentumok gyűjtésének, előállításának, feldolgozásának, terjesztésének, megőrzésének és szerzői jogai engedélyezésének költségét egy ésszerű nyereséghányaddal együtt. A könyvtárak, múzeumok és levéltárak alkalmazásában és sajátosságaikat szem előtt tartva az ésszerű nyereséghányad kiszámítása során figyelembe lehet venni a magánszektor által az azonos vagy hasonló dokumentumok további felhasználásáért felszámított díjakat.”

Mint látjuk, az idézett dokumentum a digitalizálás serkentésére törekszik a bevételi finanszírozás lehetővé tétele által. Az ELDORADO üzleti modelljének megfogalmazásakor ugyanakkor kimondtuk, hogy *a rendszer alapvetően költségvetési támogatásra épül, közszolgálati szempontok által vezérelt.* Ennek fényében célja a közkincsek tekintetében a szabad felhasználásra bocsátás, akár kereskedelmi célokra is, jogdíjjal terhelt dokumentumok esetén pedig a kínálat és kereslet találkozásának elősegítése (közvetlen piacserkentő hatás kifejtése) a rendszer fenntartási költségeivel, esetleges ésszerű megtérüléssel kalkulálva.

A közkincsek térítés ellenében történő szolgáltatása olyan kérdés, amely – a finanszírozási korlátoknak betudhatóan – rendre előkerül nemzetközi viszonylatban is.²⁰ Franciaországban emellett a jogdíjjal nem terhelt dokumentumok szponzorálás digitalizálása vált ki sokakból komoly ellenérzése-

ket.²¹ Az ELDORADO üzleti modelljének megfogalmazásakor abból indultunk ki, hogy a digitalizálás alapfeladatunk, amely a megőrzési célt és a rendelkezésre bocsátást egyaránt szolgálja.²² Ennek alapján a digitalizálási tervtől való eltérés, a soronkívüliség lehet az a „hozzáadott érték”, amely egy közkinccs digitális másolatának felhasználói megrendelésekor díjtételként jelentkezhet.

E-kölcsönzés

IFLA-közlemény az e-könyvek könyvtári kölcsönzéséről

A Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége (International Federation of Librarian Associations and Institutions = IFLA) 2013 februárjában jelentette meg az e-könyvek könyvtári kölcsönzésével kapcsolatos állásfoglalását.²³ Az ebben megfogalmazott alapelvek – a közlemény preambuluma szerint – arra a feltételezésre építenek, hogy ha a könyvtárak és a kiadók be akarják tölteni küldetésüket, nevezetesen az információk és ismeretek eljuttatását a közösség tagjaihoz, közös érdekük megállapodni az e-könyvek könyvtári licencelésének méltányos feltételeiről.

A megfogalmazott főbb alapelvek értelmében a könyvtárak számára lehetővé kell tenni, hogy rugalmas feltételek mellett vásároljanak vagy licenceljenek e-könyveket. Ennek módja, ha a licencmegállapodások különböző kikötéseket tartalmaznak például arra vonatkozóan, hogy mennyi a kiadványhoz egyidejűleg hozzáférő (ún. konkurens) felhasználók száma; az időtartam, ameddig a könyvtár az e-könyvet olvasói számára elérhetővé teheti; avagy az engedélyezett kölcsönzések száma. Mindemellett érdemes lehetőséget nyújtani arra, hogy az állandó hozzáférést az olvasók, ha úgy tartja kedvük, megvásárolhassák. Az állásfoglalás szerint *a licencfeltételek megfogalmazásakor figyelemmel kell lenni a könyvtárakat érintő, nemzeti jogszabályokban rögzített szerzői jogi korlátozásokra és kivételekre²⁴, így például a műrészeket másolásának, illetve – állandó hozzáférést biztosító licenc esetén – a megőrzési célú konverzióknak a lehetőségére, nem elfeledkezve a könyvtárközi kölcsönzésről, valamint a műveknek a látássérültek számára való hozzáférhetővé tételéről,* amely utóbbi magában foglalhatja a formátum megváltoztathatóságának igényét. Az IFLA közleménye az alapelvek között említi továbbá, hogy a könyvtár által kölcsönzésre kínált e-könyveknek olyan formátumúaknak kell lenniük, hogy azokat minden manapság használatos e-könyv olvasókészüléken

olvasni lehessen. Nem mellékes az állásfoglalásnak az a kitétele, amely arra hívja fel a figyelmet, hogy elejét kell venni annak, hogy a kiadók, a szerzők vagy a terjesztők elzárkózzanak az e-kiadványok könyvtárak számára történő forgalmazásától. Ennek ajánlott módja a méltányosként elfogadott licenckondíciók rögzítése a nemzeti szintű jogi szabályozásban.

Jog az e-olvasáshoz

Megkerülhetetlen, hogy ezen a helyen felidézzük az *EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations = Könyvtári, Információs és Dokumentációs Egyesületek Európai Irodája)* 2013. június 13-ai keltezésű felhívását²⁵.

A szervezetet az a tény készítette állásfoglalásra, hogy a szolgáltatásként értelmezett e-kiadványok esetében a kiadók ragaszkodnak ahhoz, hogy meghatározhassák, a digitális tartalmak mely körét, milyen licenfeltételek mellett bocsátják a könyvtárak olvasóinak rendelkezésére, és ezáltal előnytelen mértékben befolyásolják a könyvtárak gyűjteményfejlesztési politikáját az e-tartalmak gyarapítása tekintetében. Jogi értelemben itt arról van szó, hogy míg a hagyományos (nyomtatott, illetve fizikai hordozón megjelent) kiadványok esetében a dokumentum megvásárlása után fennáll a terjesztési jog kimerülésének esete, vagyis a kiadó vagy szerző a dokumentumnak a könyvtár tulajdonába való átszállását követően nem gördíthet akadályokat a továbbadás, eladás vagy kölcsönzés elé, addig a digitális dokumentumok szerzeményezése esetében egy szolgáltatás igénybevételeéről van szó, amelyre a jogkimerülés nem vonatkozik, így a jogtulajdonos szabadon dönthet arról, hogy mely műhöz milyen feltételek mellett kíván hozzáférést nyújtani. A felhívás megfogalmazói szerint ahhoz, hogy az európai állampolgárok szabadon gyakorolhassák az e-könyvek olvasásához fűződő jogukat, mindenekelőtt a kérdést övező jogi bizonytalanságot szükséges eloszlatni, mindezekből következően „*az EBLIDA felhívja az Európai Bizottságot, hogy teremtsen meg azt az átlátható szerzői jogi keretszabályozást, amely a szerzők és a további jogtulajdonosok megfelelő díjazásával lehetővé teszi a könyvtárak számára az e-könyvek beszerzését és kölcsönadását*”.

Azzal, hogy az e-kölcsönzést a szolgáltatásai közé emelte, az ELDORADO arra vállalkozott, hogy a

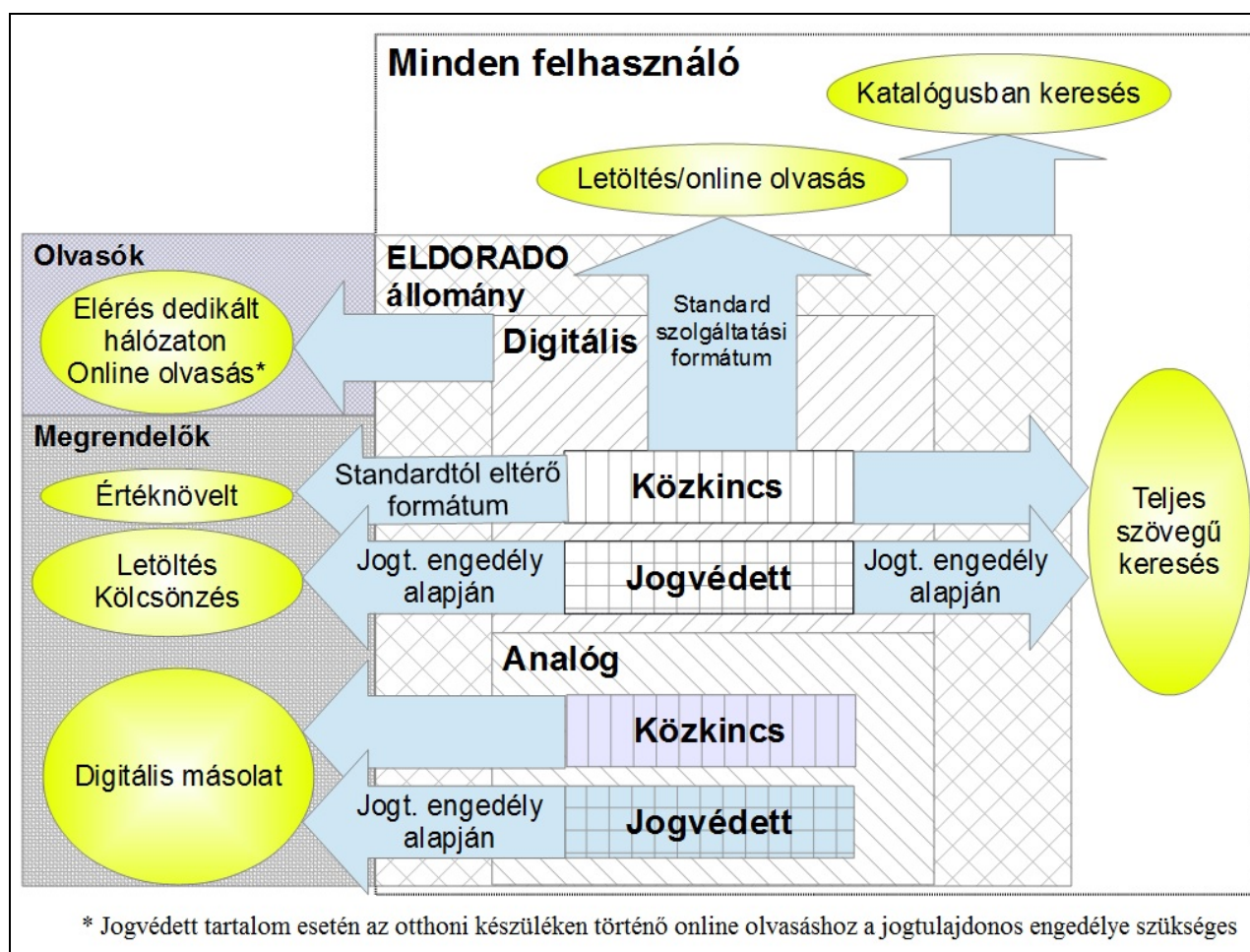
hazai viszonylatoknak megfelelő választ találjon egy olyan időszerű kérdésre, amelynek megválaszolása a szakmát világszerte hevesen foglalkoztatja. A felállítandó rendszer platformot kíván szolgáltatni az e-kiadványaik könyvtári kölcsönzését ily módon megoldani szándékozó kiadók számára, egyszersmind ösztönözve egy olyan infrastruktúra felállítását, amely – akár a nyomtatott könyvek haszonkölcsönzésének mintájára, de természetesen önkéntes közös jogkezelési alapokon – lehetővé teszi az e-tartalmak kölcsönzéséhez elengedhetetlen szerzői jogi felhatalmazások kezelését, valamint a jogdíjak megfelelő felosztását a jogosultak között. *A koncepció szerint az e-kiadványok kölcsönzésének feltételeit az arra jogosultak állíthatnák be a licencek hatékony menedzselését elősegítő felületen.*

Az ELDORADO felhasználói

Az ELDORADO szolgáltatásainak komplex rendszerével a felhasználók tág körét célozza meg. A digitális másolatküldés *megrendelői* magánszemélyek és üzleti ügyfelek egyaránt lehetnek. A szolgáltatási spektrum a megrendelő szempontjától, a felhasználói jogosultságtól, a jogosultaktól (a jogtulajdonosok képviselőitől) kapott engedélyektől, illetve a felhasználások jogszabályban rögzített lehetőségeitől függően a *(katalógusban történő vagy teljes szöveges) kereséstől az online olvasáson és az e-kölcsönzésen át az értéknövelt szolgáltatásokig* terjed (2. ábra).

Az ELDORADO egy másik, jelentős felhasználói körét alkotják majd azok a könyvtárak, amelyek a digitalizálási infrastruktúrát veszik igénybe, legyen szó a digitalizálási tevékenységeik munkafolyamatainak a rendszeren keresztül történő vezérléséről (*workflow-menedzsment szolgáltatása*), a *műszaki infrastruktúra használatáról*, vagy akár a jogvédett tartalmaiknak a széles körű szolgáltathatóság érdekében történő „felszabadításáról”: a jogtisztaság megteremtéséről (*szerzői jogi infrastruktúra-szolgáltatás*).

Messze nem elhanyagolható felhasználói kört jelentenek a jogosultak, illetve képviselőik. Azok a kiadók (esetleg terjesztők), szerzők, illetve szervezetek, amelyek hajlandóságot mutatnak arra, hogy műveiket digitális formában, az ELDORADO rendszerén keresztül helyezték (vissza a) forgalomba.

2. ábra A szolgáltatási spektrum

Összefoglaló – szolgálunk és őrzünk

Az ELDORADO szolgáltatás felállítását célzó projektnek már a jelenlegi stádiumban is fontos hozadéka, hogy olyan kérdéseket, problémákat hozott felszínre, amelyek megválaszolása, megoldása nemcsak a magyar könyvtárügy érintett szereplőinek, de a szélesebb, nemzetközi szakmai közönségnek is komoly fejtörést okoz. Ilyenek – a jogi természetű problémákon túl – az *FRBR-modell* alkalmazása és alkalmazhatósága a könyvtári rendszerekben általában, és specifikusan a digitalizálás munkafolyamataiban; az *e-kölcsönzés* összetett problematikája²⁶; az *analitikus (cikk- és tanulmány szintű) feldolgozás már létező folyamatainak beillesztése a szolgáltatásba*; a *permanens azonosításnak* a digitalizálás országos koordinációja szempontjából (is) jelentős kérdése (vö. National Bibliography Number, URN); az *archiválási formátum(ok)* problémája stb. Másfelől fontos megemlíteni, hogy a hazai digitalizálási projektek

egy rendszerbe foglalásával az *ELDORADO* olyan országos hatókörű szolgáltatássá léphet elő, amely nagyban elősegítheti a könyvtári rendszer erőforrásainak hatékony felhasználását, valamint hozzájárulhat a nemzeti kulturális örökség fennmaradásához. Mindezt egy, az olvasói igények kiszolgálására optimalizált, korszerű szolgáltatási modell járulékaként, partnereinkkel szoros együttműködésben végezve.

Jegyzetek és irodalom

(Az elektronikus tartalmak megtekintésének időpontja minden esetben: 2013. december 29.)

¹ A 2012 tavaszán meghirdetett pályázat címe: TÁMOP-3.2.4.B-11/1 – „Tudásdepó-Expressz” – Országos könyvtári szolgáltatások bővítése, fejlesztése az oktatás és képzés támogatásának érdekében.

² TÁMOP 3.2.4-08/2, „Tudásdepó-Expressz” – A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás

- érdekében, Országos elektronikus szolgáltatások bővítése, fejlesztése.
- ³ VONDERVISZT Lajos – SAJÓ Andrea: Az országos elektronikus dokumentumküldő rendszer (OEDR) koncepciója – http://konyvtar.uni-pannon.hu/tamop324/images/stories/pdf/OEDR_osszegzo_tanulmany.pdf
- ⁴ The New Renaissance: report of the 'Comité des Sages' – http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/refgroup/final_report_cds.pdf
- ⁵ Az ELDORADO megvalósítására irányuló projekt korábbi eredményeiről, illetve a rendszernek a könyvtári szolgáltatások országos rendszerében elfoglalt helyéről bővebben lásd: KÁLDOS János: ELDORADO – Az Elektronikus Dokumentumküldés Országos Rendszere: vízió és helyzetjelentés. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 22. évf. 2013. 5. sz. p. 22–30. – <http://ki.oszk.hu/3k/2013/06/eldorado-az-or-szagos-elektronikus-dokumentumkuldes-rendszere/>
- ⁶ VOTISKY Zsuzsa: Új fogalmak a könyvszakmában, a forgalomban lehető könyvek. = Könyvhét, 17. évf. 4. sz. 2013. p. 244–249.
- ⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/28/EU irányelve az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:HU:PDF>
- ⁸ 2013. évi CLIX. törvény a szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról – <http://www.complex.hu/kzldat/t1300159.htm/t1300159.htm>
- ⁹ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0275+0+DOC+XML+V0//HU>
- ¹⁰ L. a Francia Nemzeti Könyvtár (BnF) ReLIRE adatbázist, erről bővebben: DANCs Szabolcs: „A digitális felvilágosodás felé” : az ARROW program és az OSZK – digitalizálás, szerzői jog, innovatív megoldások. = Könyvtári Figyelő, 2013. 3. sz. p. 465–484.
- ¹¹ Az ELDORADO jogi vonatkozásairól, egyebek között az Európai Bizottság „Licenses for Europe” kezdeményezéséről I. Amberg Eszter cikkét ugyanebben a számban.
- ¹² MICHAUX, Stéphanie: A la recherche d'un modèle viable de prêt numérique pour les bibliothèques – <http://www.lettresnumeriques.be/2012/05/31/a-la-recherche-dun-modele-viable-de-pret-numerique-pour-les-bibliotheques/> (Megtétekintve: 2012. június 21.)
- ¹³ <http://www.google.com/googlebooks/library/index.html>
- ¹⁴ <http://www.actualitte.com/bibliotheques/le-projet-pret-numerique-en-bibliotheque-expose-aux-libraires-42521.htm>
- ¹⁵ Az ONIX a könyvkiadói iparág termékeire vonatkozó információk elektronikus formában történő reprezentálására és kommunikációjára szolgáló metaadat-szabvány, bővebben: MOHAY Anikó: ONIX (Online Information Exchange). = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 21. évf. 2012. 5. sz. p. 24–26. – <http://ki.oszk.hu/3k/2012/09/onix-online-information-exchange/>
- ¹⁶ Az egyes adatfolyamatokról (e-könyv kínálatra vonatkozó metaadatok frissülése, megrendelési folyamat, online olvasás) az alábbi ugróponton található dokumentum ábrái alapján kaphatunk közelebbi képet: http://www.crl-midipyrenees.fr/wp-content/uploads/2013/04/ProjetPNB_Dilicom.pdf
- ¹⁷ <http://www.cnetfrance.fr/news/atingo-une-nouvelle-solution-pour-le-pret-d-ebooks-en-bibliotheque-39793544.htm#xtor=RSS-300021>
- ¹⁸ L.8. jegyzetet!
- ¹⁹ L. u.o.!
- ²⁰ <http://scinfolex.com/2012/10/13/la-vieille-et-obscene-idee-du-domaine-public-payant-est-de-retour/>
- ²¹ <http://scinfolex.com/2013/12/03/utiliser-les-irreparables-des-societes-de-gestion-collective-pour-financer-la-numerisation-du-domaine-public/>
- ²² L.: 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, 55. § (1) b) és 61. § (4) a-c), f) – http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV
- ²³ Az állásfoglalás teljes – angol nyelvű – szövege letölthető innen: <http://www.ifla.org/node/7418>
- ²⁴ A szerzői jogi korlátozásokról és kivételekről bővebben I.: DANCs Szabolcs: „A digitális felvilágosodás felé”: az ARROW program és az OSZK – digitalizálás, szerzői jog, innovatív megoldások. = Könyvtári Figyelő. 2013. 3. sz. p. 465–484.
- ²⁵ <http://www.eblida.org/news/the-right-to-e-read.html>
- ²⁶ Elég a kérdésnek a fentebb említetteken túl egyetlen aspektusára felhívni itt a figyelmet, ez pedig az „ÁFA-kérdés”, vagyis hogy az e-könyvek szolgáltatásként való értelmezése a kiadványok árát is jelentős mértékben befolyásolja.

Beérkezett: 2014. I. 3-án.

Dancs Szabolcs

az Országos Széchényi Könyvtár Gyűjteményszervezési Osztályának igazgatója, projektigazgató.
E-mail: dancs.szabolcs@oszk.hu

Az ELDORADO-projekt szerzői jogi aspektusai

Az ELEktronikus Dokumentumküldés Országos Rendszere, Adatbázisa és DOkumentumtára, vagyis az ELDORADO-projekt célja, hogy a felhasználók digitális formában, jogszerűen hozzájuthassanak a szerzői jogi védelem alatt álló, illetve e védelem hatálya alól kikerülő dokumentumokhoz a magyar könyvtári információ- és dokumentumszolgáltató rendszer (vagyis a megújuló ODR) részeként működő, e projekt keretében megvalósuló szolgáltatásrendszer használatával.

Az ELDORADO rendszer egy akadálymentes, webes felületen keresztül lesz elérhető, azaz akár *otthonról* is megrendelhetők a kért anyagok. A rendszer felhasználója bárki lehet, aki a szolgáltatás ellenértékét megfizeti (tehát nem csak beiratkozott olvasó, mint a jelenlegi ODR-ben). A projekt keretében az audio- és az AV-dokumentumok kivételével az összes dokumentumtípust szeretnénk szolgáltatni. A kiépülő rendszer segítségével a felhasználók közel négy millió dokumentumról *kérhetnek információt* és rendelhetnek *digitális másolatot* akár egy szerzői jogi védelem alatt álló dokumentumról is, vagy *kölcsönözhetnek akár e-könyvet is*.

Jelenleg a projekt megvalósítási szakaszának (2012. nov. 1. – 2014. okt. 31.) közepén vagyunk. A szerver, az automata könyvszkennerek és magának az ELDORADO-rendszernek a közbeszerzési eljárása lezárult. A pályázati kiírásban meghatározott feladatok közül a nyertes *Monguz Információtechnológiai Kft*-nek a témánk szempontjából releváns, alábbi feladatokat kell elvégeznie:

- **A felhasználói kiszolgálást végző szoftver fejlesztése körében:**
 - A szerzői jogok tulajdonosai által szolgáltatott dokumentumok elérhetőségének biztosítása ajánló linkek segítségével, amennyiben a szerzői jog jogosultja által szolgáltatott dokumentum máshol (pl. kiadói vagy terjesztői honlapon) már elérhető.
 - Értesítési szolgáltatás a digitalizált dokumentumokról.
 - A jogvédelem alól kikerülő dokumentumok automatikus nyilvánossá tétele.
- **A könyvtárak kiszolgálását végző szoftver fejlesztése körében:**
 - Jogi szakértői támogatás a könyvtárak számára: A regisztrált könyvtárak jogosultak a köz-

ponti szolgáltató (OSZK) által működtetett jogi szakértői csoport szolgáltatásainak igénybevétele (pl. az adott dokumentum besorolása szerzői jogi szempontból, szerződéskötés a jogtulajdonosokkal, stb.).

- **A szerzői jog jogosultjainak kiszolgálását végző szoftver fejlesztése körében:**
 - Felhasználás követési felület biztosítása.
 - Az ELDORADO-n belül nem szolgáltatatható dokumentumok iránti kérések továbbítása a szerzői jogi jogosult felé.
- **Védelmi szolgáltatások fejlesztése körében:**
 - Digitális jogkezelő rendszer (DRM) biztosítása. (A kiadók a könyvtáraknak az erős DRM rendszert javasolták, mivel a könyvtár csak így tudja biztosítani, hogy az esetlegesen illegálisan forgalomba került dokumentumok nem töltszármaznak.)

A fentiekből is kitűnik, hogy *a hangsúlyt mindenképpen a szigorú jogosultságkezelésre és az adatbiztonságra helyezzük*. Összefoglalva: az ELDORADO-projekt feladata egy olyan rendszer létrehozása, amely – az oktatás és képzés támogatása mellett – szolgáltatásaival és üzleti modelljével *nem veszélyezteti a könyvpiaci szereplők érdekeit, sőt piacösztönző szereplőként segíti tevékenységüket*.

Még mielőtt rátérnék az ELDORADO-projektben tervezett szolgáltatások bemutatására, engedjenek meg néhány gondolatot a könyvtárakra vonatkozó szabad felhasználási esetekről.

A belső intézményi célú másolás

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban: Szjt.) 35. § (4) bekezdés értelmében a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár a

műről másolatot készíthet azzal a feltétellel, hogy az *jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja*, továbbá, hogy a másolat *tudományos, archiválási, nyilvános könyvtári ellátási vagy a 38. § (5) bekezdésében meghatározott felhasználási célt szolgál.*

A fentiek értelmében a könyvtárak archiválási céllal digitalizálhatnak. Mindazonáltal *e projekt keretében a dokumentumokat a felhasználóknak ellenérték fejében kívánjuk szolgáltatni, a többi piaci szereplőhöz hasonlóan, ezért az ELDORADO-ban szolgáltatandó művek digitalizálásához is be kell szerezni a szerzői jogi jogosult engedélyét.*

A saját gyűjtemény nyilvános szolgáltatása

Az Sztj. 38. § (5) bek. értelmében a felhasználásra vonatkozó *eltérő megállapodás hiányában* a könyvtárak a gyűjteményük részét képező műveket saját helyiségeikben az ezzel a céllal üzembe helyezett számítógépes terminálok képernyőjén tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára, a nyilvánosság egyes tagjai számára szabadon megjeleníthetik, beleértve a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételt is.

Főszabályként a dedikált terminálokhoz hozzáférhetővé tett művek *nem többszörözhetők* a szerző engedélye nélkül, mivel a képernyőn hozzáférhető mű másolása a könyvtári eszközzel valósul meg és ez a műről más személyrel készített másolatnak minősül (Sztj. 35. (3) bek.).

Ez a szabad felhasználási eset *nem vonatkozik* a dokumentumok elektronikus úton, *távol levő felhasználókhoz való eljuttatására*. A hálózaton való terjesztés előtt – a védett művek esetében – a szerzői jogokat minden esetben tisztázni kell.

Az ELDORADO-ban tervezett szolgáltatások:

- Keresés
- Információkérés
- Digitális másolat megrendelés – *többszörözés, nyilvánosságához közvetítés*
- Online megtekintés – *többszörözés, nyilvánosságához közvetítés*
- Letöltés - *többszörözés*
- E-kölcsönzés – *többszörözés, nyilvánosságához közvetítés*
- Dedikált hozzáférés (Sztj. 38. § (5) bek.)
- Értéknövelt szolgáltatások (DoD; PoD; OCR) – *többszörözés, nyilvánosságához közvetítés*

Amint a fentiekben is láthatjuk, e sokféle szolgáltatás szerzői jogi értelemben tulajdonképpen két műfelhasználásnak felel meg: a *többszörözésnek* (Sztj. 18-19. §) és a *nyilvánosságához közvetítésnek* (Sztj. 26-27. §).

Többszörözés

A digitalizálás a szerzői jog fogalomrendszerében *többszörözésnek* minősül, hiszen ahhoz, hogy a művet analógból digitális formátumúvá alakítsuk, annak *másolására* van szükség.

A szerző kizárólagos joga, hogy művét többszörözze, és hogy erre másnak engedélyt adjon¹. Az Sztj. 18. § (2) bekezdése szerint *a mű tárolása digitális formában elektronikus eszközökön* többszörözésnek minősül, amely szintén a szerző kizárólagos jogai közé tartozik.

Továbbá a digitális másolatkészítés jogát az Sztj. 47. § (2) bekezdése szerint a szerző saját maga gyakorolja, ezért ezt a jogot a felhasználó csak a szerzővel létrejött felhasználói szerződésben tudja megszerezni.

Terjesztés

Az Sztj. kimondja, hogy a szerző kizárólagos jogai közé tartozik, hogy művét terjessze, és ez a joga kiterjed a mű egyes példányainak nyilvános használatára is.²

Az ELDORADO-projekt kapcsán hangsúlyozni kell, hogy tulajdonképpen ez a felhasználási mód a művek anyagi formában történő felhasználására, vagyis a műpéldányok (pl. könyv, CD-változat) vonatkozásában releváns. Az adatbázisok on-line használata során nem terjesztés, hanem *nem anyagi formában* történő műfelhasználás történik, amikor is az adott művet a nyilvánosságához közvetítjük.

A nyilvánosságához közvetítés

Az Sztj. 26. § (8) bekezdése a szerző kizárólagos jogai közé sorolja műve online felhasználásának engedélyezését. „E joga kiterjed különösen arra az esetre, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy *a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.*” (Ezt nevezzük lehívásos, ún. on-demand típusú hozzáférésnek.) Ez a felhasználási mód valósul meg egyrészt a tartalom

számítógépes hálózat útján való hozzáférésre felkínálásánál, másrészt a szolgáltatást igénybe vevő közönség egyes tagjaihoz történő eljuttatásánál is.

Az Szjt. 27. §-a értelmében a szakirodalmi művek és a nagyobb terjedelmű, nem színpadra szánt szépirodalmi művek (pl. regények) on-line felhasználását a jogalkotó a kizárólagos engedélyezési jog megszerzéséhez köti. Vagyis a digitalizált irodalmi művek online felhasználása a jogtulajdonosokkal kötött felhasználási szerződés birtokában lehetséges.

Műtípustól függ, hogy az online felhasználás esetében kik jogosultak az engedély megadására. Például a fotóművészeti alkotások esetében egyszerűbb a helyzet, hiszen a közös jogkezelő (HUNGART) jogosult engedélyezni a fotók online felhasználását, azonban az irodalmi művek esetében ez sokkal bonyolultabb, mivel egyedi jogkezelés szükségeltetik. Esetünkben tehát ez sajnos azt jelenti, hogy minden egyes irodalmi mű szerzői jogi jogosultját fel kell kutatnunk és engedélyt kell tőlük szereznünk arra, hogy az ELDORADO-projekt keretében digitalizáljuk (többszörözzük) és online szolgáltatathassuk (nyilvánossághoz közvetíthessük) műveiket. Azt azonban már most leszögezhetjük, hogy a könyvtárak jelenleg nincsenek az egyedi jogkezelésre felkészülve.

A jogkezelési problémák nemcsak hazánkban, hanem más európai országokban is felmerülnek a tömeges digitalizáció kapcsán. Talán az egyik legkritikusabb része ennek a folyamatnak az elmúlt 140 év dokumentumtermésének szerzői jogi azonosítása és jogkezelése. Az elmúlt 140 év dokumentumtermésének jelentős része szerzői jogvédelem alatt álló anyag, ami azt jelenti, hogy nem lehet hozzáférhetővé tenni online a jogtulajdonos engedélye nélkül, bár ezeknek a szerzői jogi védelem alatt álló dokumentumoknak a túlnyomó többsége már nincs kereskedelmi forgalomban, vagy kezdetben nem is szánták kereskedelmi célra. Ez nagyon bonyolult és költséges vállalkozást jelent a közgyűjteményeknek, elsősorban a jogtulajdonosokkal való kereskedelmi tárgyalásokkal kapcsolatban, amely gyűjtemények éppen saját maguk keresik a jogrendezés, a jogkezelés csatornáit és módszereit, annak érdekében, hogy újra fel tudják használni, hozzáférhetővé tudják tenni ezeket a szerzői jog alá tartozó műveket. Ezt a komplexitást csak fokozza a közgyűjteményekben megtalálható számos árva mű is.

A közös jogkezelés a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó ilyen jogok érvényesítése a jogosultak által erre létrehozott szervezet útján, függetlenül attól, hogy azt a törvény írja elő vagy az a jogosultak elhatározásán alapul. A közös jogkezelés körében e szervezet a felhasználás engedélyezése vagy a díjigény érvényesítése érdekében megállapítja a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit, figyelemmel kíséri a művek és a kapcsolódó jogi teljesítmények felhasználását, beszedi és felosztja vagy felosztás céljára másik közös jogkezelő szervezetnek átadja a jogdíjakat, valamint fellép a szerzői jog vagy a kapcsolódó jog megsértésével szemben.³

Amint arra a Jedlik-terv is rámutat: „[r]endeltetésénél fogva a közös jogkezelés nemcsak az alkotók, művészek, más jogosultak joggyakorlását, érdekérvényesítését mozdítja elő, hanem sok esetben az egyedüli lehetséges módja annak, hogy a felhasználók jogosítást szerezzenek az általuk végzett felhasználási cselekményekhez. A közös jogkezelés tehát a felhasználói jogbiztonság intézményi garanciája, és ennyiben a kulturális ipar működési feltétele is. A közös jogkezelés konstrukciója a biztosíték a kisebb vagy kevésbé keresett – de értékes – repertoárok, európai léptékben pedig a nemzeti kultúra és a kulturális sokféleség megőrzésére.”⁴

A fentiekben ecsetelt probléma megoldása, vagyis az irodalmi művek ELDORADO-ban való szolgáltatásának feltétele az önkéntes közös jogkezelés kialakítása, illetve kialakításának jogszabályi ösztönzése lenne, hiszen enélkül a szerzői jogi jogosultak engedélyének beszerzése lehetetlennek tűnik, és ez jelentősen csökkentené az ELDORADO konstruktivitását, hiszen kizárná a szolgáltatásból azokat az irodalmi műveket, ahol a jogtulajdonos(ok)kal nem tudunk megegyezni, illetve beszerezni az engedélyeket. Tehát az ELDORADO hatékony működéséhez mindenképpen szükséges lenne egy olyan jogkezelő szervezet bekapcsolása, amely jogilag és pénzügyileg is képes megoldani az ELDORADO által szolgáltatott, szerzői jogi védelem alatt álló dokumentumok jogkezelését.

Az ELDORADO-projekt megvalósítását operatív munkacsoportok (adminisztratív, digitalizálási, informatikai, jogi, könyvtárszakmai és kommunikációs) segítik.

A Jogi Munkacsoportban⁵ ez idáig feltérképeztük az ELDORADO jogi komponenséhez szükséges

adatok körét, elkészítettük a jogi adatok kezelésének folyamatábráját, majd előkészítettük az általános szerződési feltételeket és az adatvédelmi és adatkezelési szabályzatot.

Egy mű annak keletkezésétől a szerző életében és halálától számított hetven éven át részesül szerzői jogi védelemben. Ahhoz, hogy meg tudjuk állapítani egy-egy mű jogi státuszát, azaz hogy védett vagy sem, szükségünk van a szerző(k) biográfiai adataira, egészen pontosan arra az információra, hogy a szerző(k) életben van(nak)-e, avagy az elhalálozás dátumára. Ezért a Jogi Munkacsoport első feladatai közé tartozott annak a kérdésnek a körbejárása, hogy honnan tudjuk a legegyszerűbben és a legteljesebb mértékben becsatornázni a szerzőkre vonatkozó életrajzi adatokat.

Az ELDORADO jogi komponenséhez szükséges adatok

A) szerzői jogvédelem alatt álló művek esetében:

- OSZK Névtér (mindenekelőtt a személyi nevek besorolási rekordjainak OSZK-ban fejlesztett adatbázisai).
- VIAF (The Virtual International Authority File). Ide magyar részről az OSZK tölti fel a rekordokat. A besorolási adatok nemzetközi szintű egységesítésének (l. VIAF-azonosítók), illetve összekapcsolásának segítségével kiküszöböli az egy szerző – többféle írásmód, illetve az azonos név – több különböző személy problémákat.
- Jogkezelők adatbázisai. (Ezekhez egyelőre a könyvtárak nem férhetnek hozzá.) Nem közhiteles, az érintettek (szerzők és jogutódok), vagy a közjegyzők által szolgáltatott adatokat tartalmazó nyilvántartásokat vezetnek a szerzői vagyoni jogok védelmi idején belül
 - a szerzőkről,
 - a szerzői álnevekről,
 - a magyar szerzők jogutódairól.

E nyilvántartások vagy elégtelenek, vagy nem teljesítik az integrálásukhoz szükséges specifikációkat (pl.: ONIX-RS szabvány bevezetése lenne szükséges). Mindazonáltal okvetlen lehetővé kellene tenni, hogy kizárólag műfelhasználás céljából az ELDORADO számára térítésmentesen rendelkezésre bocsássák a közös jogkezelők a szerzői, illetve jogutód-nyilvántartási adatbázisaikat.

- Egyéb online és nyomtatott források.
- ISBN (A kötelempéldány-rendelet módosítása során az OSZK javaslata értelmében a kiadók az

ISBN szám igénylésekor, a kiadói jelentés részeként, a szokásos adatokkal együtt adnák meg a jogi/jogtulajdonosi adatokat is – természetesen jó lenne visszamenőleg is rögzíteni a jogi adatokat...)

B) árva művek esetében:

- Az eljárásrendet jogszabályok határozzák meg. Az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló 2012/28/EU irányelv (továbbiakban: Irányelv) implementálása miatt módosul szerzői jogi szabályozásunk is. Az Sztj-ben az árva művek felhasználásának új szabályozása 2014. október 29-i hatállyal lép majd életbe. Az *árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról* szóló 100/2009. Korm. rendelet módosítása pedig folyamatban van.

C) kereskedelmi forgalomban nem kapható művek esetében:

- Ahhoz, hogy meg tudjuk állapítani egy műről, hogy kereskedelmi forgalomban kapható-e vagy sem, kiemelten szükséges lenne létrehozni hazánkban egy ún. Books In Print (BIP) adatbázist. A kereskedelmi forgalmon kívüli művek újbóli elérhetővé tételével kapcsolatban 2011. szeptember 20-án az európai könyvtárak, szerzők, kiadók és közös jogkezelő szervezetek érdekképviselői aláírtak egy szándéknyilatkozatot.⁶ E megállapodás irányvonala mentén a Jedlik-terv is célul tűzte ki azt, hogy 2014 végéig hazánkban is meg kell teremteni a kereskedelmi forgalmon kívüli művek tömeges digitalizációjához szükséges szerzői jogi feltételeket. Természetesen most is van lehetőség a kiadókkal egyenként meg egyezni azon művek digitalizálásáról, amelyek a piacon már nem kaphatóak.

D) szerzői jogvédelem alá nem tartozó művek esetében:

Minimális jogi döntés szükséges (védelem alatt áll-e vagy sem).

Végezetül engedjék meg, hogy két releváns uniós kezdeményezésre felhívjam figyelmüket.

2013 februárjában az *Európai Bizottság* elindította „Licenses for Europe” kezdeményezését⁷, azzal a céllal, hogy előmozdítsa a szerzői jog digitális világhoz való alkalmazkodásának előfeltételét jelentő új engedélyezési modellek európai alkalmazását. A bizottsági közlemény szerint az iparági szereplőkkel strukturált párbeszédet indítanak négy, egymással párhuzamos területen, amelynek résztvevői többek között a jogtulajdonosok, a védett tartalmak kereskedelmi és nem kereskedelmi fel-

használói és az internetes végfelhasználók közül kerülnek ki. E témák:

- a határokon átnyúló hozzáférés és a szolgáltatók hordozhatósága,
- a felhasználók által létrehozott tartalom (user-generated content) és a védett tartalmak kifizetés nélküli felhasználók számára történő engedélyezése,
- az audiovizuális művekhez és a kulturális örökséghez való hozzáférés,
- valamint a szöveg- és adatbányászat.

A plenáris találkozóval kezdődő munka a fenti négy munkacsoportban zajlik, amelyek júniusban nyújtották be félidős jelentésüket, 2013 negyedik negyedévében pedig zárójelentésüket. A várt eredmények függvényében dől majd el, hogy milyen további gyakorlati, szükség esetén szakpolitikai, jogalkotási lépések lesznek majd szükségesek a kitűzött célok eléréséhez.

A félidős jelentések közül az 1. munkacsoportnak az e-book formátumok interoperabilitásáról szóló riportjában – többek között – arról olvashatunk, hogy a kiadók képviselői egyértelműen kifejezték, hogy a határokon átnyúló korlátozások fenntartása nem szolgálja a kiadók érdekeit, továbbá a kiadók is jelentős (pénzügyi) erőfeszítéseket tesznek arra vonatkozóan, hogy katalógusaik elérhetővé váljanak digitálisan Európa szerte. A könyvkereskedők is artikulálták azt a szándékukat, hogy a lehető legtöbb olvasónak szeretnék eladni e-könyveiket Európában, ezért az ideális számukra a megfelelő szabványokon nyugvó teljes interoperabilitás lenne; ragaszkodnak ahhoz, hogy az e-bookok a jövőben határokon átnyúlva hozzáférhetőek legyenek, míg rámutattak arra, hogy a hozzáférhetőség hiánya inkább a kalózok malmára hajtaná a vizet.⁸

Az ún. ARROW (*Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works Towards Europeana*) rendszer⁹ adatbázisok és jogtulajdonosi nyilvántartások hálózata, amelynek célja, hogy tisztázza a művek jogait, azonosítsa a jogtulajdonosait és kiépítsen egy automatizált európai szintű jogi adatbázist, ezáltal támogassa a tömeges digitalizálást Európa-szerte. Egyik legfontosabb funkciója, mint az nevéből is kitűnik, az *Europeana*, az európai digitális könyvtár támogatása. Azt is mondhatjuk, hogy az ARROW zászlóshajója az Európai Bizottság i2010 digitális könyvtári kezdeményezése mögött húzódó elképzeléseknek, hiszen kiemelt célja, hogy támogassa az EB i2010 digitális könyvtárak projektjét abban, hogy megtalálják a módjait a jogtulajdonosok és a jogok azonosításának, és tisztázzák a művek jogi státuszát,

beleértve azt is, hogy egy mű árva vagy kereskedelmi forgalomban már nem kapható.

Az ARROW tulajdonképpen egy olyan eszköz, amely megkönnyíti a jogi információk menedzselését bármely szöveg és kép alapú digitalizálási projektben. A projekt tehát egy együttműködés a könyvtárak és a jogtulajdonos-csoportok között annak érdekében, hogy technológiai megoldásokat találjanak a tömeges digitalizálás során felmerülő jogkezelési problémákra. A projektről bővebben olvashatnak *Dancs Szabolcs* tollából.¹⁰

A rendszer az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Németországban és Spanyolországban már működik, az ARROW PLUS keretében pedig számos további európai országban, köztük Magyarországon is folynak előkészületek az elindítására. A Jedlik-terv is célul tűzte ki az ARROW PLUS projektben való magyarországi részvétel feltételeinek megteremtését. *Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a korábbi magyarországi koordinátor, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése (MKKE) 2013 áprilisában elhagyta a projektet. A többi érdekelt (köztük az OSZK) levélben kérte a projektmenedzsmentet, hogy tegye lehetővé a további részvételt, amely pozitív visszhangra talált.*

Mivel az ARROW célja és az ELDORADO jogi komponensének célja tulajdonképpen megegyezik, ezért az ELDORADO jogi komponensét úgy kell megvalósítanunk, hogy biztosítsa az ARROW-val való kapcsolatot és ugyanazokra a sémákra, szabványokra épüljön, mint az ARROW (Onix¹¹, FRBR¹²).

Az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló 2012/28/EU irányelv 3. cikke értelmében ahhoz, hogy meg tudjuk állapítani, hogy egy mű árva-e, jóhiszemű és gondos jogosultkutatásnak kell megelőznie e művek felhasználását, mégpedig az adott műtípusra vonatkozó, megfelelő források igénybevétele révén. A jogosultkutatás során felhasznált releváns forrásokat az egyes tagállamok határozzák meg, és azoknak magukban kell foglalniuk legalább az irányelv mellékletében felsorolt forrásokat. Az irányelv mellékletében az ARROW, mint többféle adatbázist és nyilvántartást egyesítő forrás van feltüntetve. Az ARROW négy adatbázist egyesít (TEL, VIAF, BIP, reprográfiai szervezetek adatbázisai), amelyek közül kettő a books-in-print (BiP) és a reprográfiai adatbázisok (RRO) hazánkban jelenleg még hiányoznak.

Az ELDORADO a jogosultkutatás vonatkozásában az ARROW hazai megvalósítójaként is definiálható. Természetesen a gondos jogosultkutatásnak, illetve az azt automatizáló, forrássegysítő rendszerek létrehozásának és működésének nemcsak az árva művek azonosításában van szerepe, hanem a jogszerű digitalizálás alapfeltételeit is ez biztosítja. Az ELDORADO, mint országos hatáskörű szolgáltatást nyújtó rendszer éppen ezt kívánja biztosítani, amely még inkább indokolja az ELDORADO jogi kereteinek megalkotását, beleértve az általa használni kívánt adatbázisok létrehozását és adataik frissítésének biztosítását is.

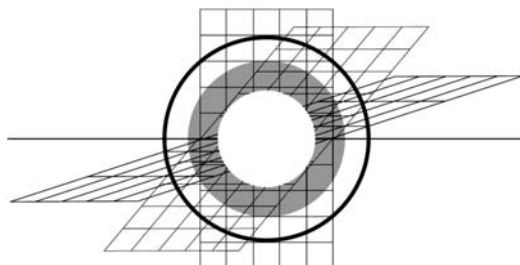
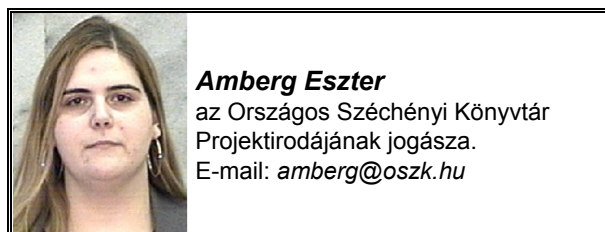
Az árva művek felhasználásának részletes szabályairól szóló 100/2009. korm. rendelet módosításához pedig javasoljuk, hogy utaljon a korm. rendelet az ELDORADO-ra, mint olyan eszközre, amely Magyarországon automatizált és egységes módon segíti a gondos jogosultkutatást, így csökkentve a keresésre fordított időt és költségeket, és biztosítva az Irányelvben meghatározott célokat, illetve a mellékletben felsorolt adatforrások összekapcsolását. A könyvtáraknak, levéltáraknak és kulturális intézményeknek Európa-szerte felelőssége, hogy megőrizzék gyűjteményeiket, és hozzáférést biztosítsanak azokhoz az európai állampolgárok, a közjó számára. Annak érdekében, hogy ezeket a célokat a mai Internet alapú társadalmunkban is elérjük, törekszünk a gyűjteményünk digitalizálására és hozzáférhetővé tételére az interneten.

A szerzői jogok tisztázása alapvetően fontos ahhoz, hogy nyilvánosan hozzáférhető gyűjtemények és tartalmak jöhessenek létre. A jelenlegi gazdasági helyzet, amelyben a kulturális finanszírozás és tudásalapú szolgáltatások rendkívül korlátozottak, éppen ezért még fontosabbá teszi, hogy megtaláljuk a hatékony módszereket a közgyűjtemények hozzáférhetővé tételére és elérkezünk egy kvázi „szerzői jogi Eldorado”-ba.

Megjegyzések, irodalom

- ¹ Szjt. 18. § (1) bek.
- ² Szjt. 23. § (3) bek.
- ³ Szjt. 85. §
- ⁴ Jedlik-terv. Nemzeti stratégia a szellemi tulajdon védelmére 2013–2016. p. 161.
- ⁵ Jogi Munkacsoport vezetője: dr. Amberg Eszter (OSZK), tagok: Dr. Pétervári Kinga (BME ÜTI) és Dr. Mezei Péter (SZTE ÁJK)
- ⁶ Memorandum of Understanding (MoU)
http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/copyright-info/20110920-mou_en.pdf
- ⁷ Bővebben: <http://ec.europa.eu/licences-for-europe-dialogue/en/content/about-site>
- ⁸ Bővebben: <https://ec.europa.eu/licences-for-europe-dialogue/sites/licences-for-europe-dialogue/files/WG1-E-book-market-interoperability.pdf>
- ⁹ <http://www.arrow-net.eu/>
- ¹⁰ Dancs Szabolcs: „A digitális felvilágosodás felé” : az ARROW program és az OSZK – digitalizálás, szerzői jog, innovatív megoldások. = Könyvtári Figyelő. 2013. 3. sz. p. 465–484.
- ¹¹ Bővebben: <http://www.editeur.org/8/ONIX/>
- ¹² Bővebben: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr-hu.pdf>

Beérkezett: 2013. I. 03-án.

Adattármustra. Könyveladó és -cserélő helyek

A sorozat egyes számaiban független szakemberek értékelik a magyar nyelvű internetes könyvtári szempontból fontos tartalomszolgáltatásait megadott szempontok szerint; ez alkalommal könyveladásra, illetve könyvcserére szolgáló oldalakat. A bírálatok a használok számára fontos kezelőfelülettel, keresőrendszerrel, tartalommal és metaadatokkal foglalkoznak. Az értékelések egyrészt segítséget nyújtanak a rendszerek minél eredményesebb használatához, másrészt felhívják a fejlesztők és karbantartók figyelmét a szolgáltatás hiányosságaira, a jövőbeli minőségi javítások érdekében.

Eladomakönyvem.hu

Honlap: <http://www.eladomakonyvem.hu>
E-mail: kisvandar@gmail.com
Fenntartó: Eladomakönyvem.hu Kft.
Értékelés dátuma: 2013. október 31.
Értékelő: Ternai Zita

Általános értékelés

Az *eladomakonyvem.hu* egy online könyvkereskedelmi rendszer, amelynek szlogenje: „Legyen ön is antikvárius!”. A portál a webes antikváriumok között üdítő újdonságként hat, mert ezen az oldalon nemcsak válogathatunk és vásárolhatunk a kínálatból, hanem saját, feleslegessé vált könyveinkkel bővíthetjük is azt, azaz itt bárki el is adhatja mellőzhető példányait. A legnépszerűbb, legnagyobb példányszámú témakörök: a szépirodalom, a gyermek- és ifjúsági könyvek, a mérnöki tudományok, de történelmi, életmóddal foglalkozó, ezoterekus, orvostudományi, vagy idegen nyelvű szép-irodalmi könyvek is szép számmal akadnak.

Az oldal célja és üzletpolitikája az, hogy megfizethető áron kínálják az eladók a könyveiket, ezáltal magas a megvehető kötetek száma, ami egyúttal nagyobb látogatottságot és forgalmat generál. Az adatbázisnak mintegy 50 ezer felhasználója van, naponta több ezren látogatják. A rendszer változó számú könyvvel, jelenleg 57 ezer db. körüli eladásra kínált dokumentummal bír. Ezek közül több olyan van, amely csak itt érhető el a hazai online könyvpiacon. A könyvek adatainak feltöltése 100 könyvig ingyenes, de utána is kaphatók még ingyenes zsetonok további feltöltésekhez, az eladások után pedig nem kér jutalékot a webáruház.

A honlap fenntartója az Eladomakönyvem.hu Kft., szentendrei központtal. Az alapítás ideje ismeretlen, de valószínűleg 2007 lehet, mert a lapgazda felhasználói adatlapján a regisztráció ideje ez az év. Az antikvárium üzemeltetője *Vándor Kata*, aki nem sokat árul el magáról, de egyéb forrásokból lehet tudni, hogy több mint 40 év könyvtárosi tapasztalat áll mögötte és a könyvek, az irodalom iránti mérhetetlen rajongás.

A tesztelés során talált hiányosságok:

- Alapos és körültekintő ismertetővel lát el minket az oldal a szabályzattal és a lap működésével kapcsolatosan, ellenben magáról a weboldalról, az üzemeltetőről, az alapítás dátumáról sajnos nem szolgáltat adatokat. Ahhoz pedig, hogy a keresőt is teljes körűen ki tudjuk használni, szükség lenne egy tájékoztatóra, ami egyértelműen bemutatja a használatát.
- A kereső működésénél az ékezeteket nem kielégítően kezeli a rendszer. Kis- és nagybetű között nem tesz különbséget, az ékezet pedig elvileg nem számít. Az *ű/ő* betűt viszont átkonvertálja alulvonássá és a keresésben úgy tekinti, mintha nem is lenne ott. Például a cím mezőbe beírtam a *pető* szót, de ezt a keresés elindítása után a program *pet_-re* alakította át. A találatok között ezáltal megjelentek a *Péter*, *Pethő*, *Pete*, *Petri*, *pettyes* stb. nem releváns kifejezések is.
- A böngészésnél, illetve a találati lista oldalait lapozgatva a nehézkes navigációval szembesülünk. Egy oldalon 20 találat jelenik meg, ezt nincs mód növelni. Az oldalak között egyesével tudunk haladni, ezért nagyobb számú találat esetén hosszadalmas végignézni a listát. Egyrészt érdemes lenne egy legördülő menüben választhatóvá tenni az oldalankénti találatok számát, másrészt megoldást kínálna az is, ha még pontosabb kereséseket tudnánk végrehajtani a részletes ke-

reső űrlap segítségével. A könyvek adatlapja sajnos tárgyszavakkal, címkékkal nincs ellátva, pedig az eredményes kereséshez ez is nagyban segítene. Jó volna a könyvleírásokat, tartalmi ismertetőket is kereshetővé tenni, mert az oldal érdeme, hogy rengeteg kiadványhoz tartozik ilyen szöveg, de akkor aknázzuk ki a benne rejlő lehetőségeket!

- A találati listákban a szerzők besorolása helytelen, nem követi a szabványt. A külföldi szerzőket keresztnév alapján állítja ábécébe, ha pedig valamilyen előtag, titulus is szerepel a név előtt, akkor azt veszi alapul (pl.: *Prof. Heinz Habel*-t a *P* betűnél kell keresnünk.)

Összegzés: Kiváló kezdeményezésnek tartom, hogy létrehoztak egy oldalt a webes kereskedelem egy kis szegmensére – vagyis a használt könyvekre – koncentrálvá, és köré építettek egy olyan rendszert, ahol a felhasználók külön közvetítői díjak nélkül eladhatják a könyveiket vagy megvásárolhatják másokét. Az antikvárium egyedisége, karaktere az ismertető, tudnivalók, szabályok megfogalmazásában mutatkozik meg. Annyira részletes, jól összefoglalt, körültekintő, közérthető és átlátható a tájékoztatás, hogy itt szinte minden olyan információt megtaláltam, amelyet hiányolni szoktam más hasonló oldalaknál. Az *Eladok!* menüpont egy mindenki számára egyértelmű ábrával szemlélteti az üzleti modellt. Vették a fáradságot és taglalták a postaköltséget is – az aktuális postai díjszabást pontosan megadták kg-okra lebontva. Tetszik a szabályzat szókimondósága is, mivel fehéren-feketén rögzítve lettek a játékszabályok, meg vannak húzva a határok. Sok, számomra nyilvánvaló dolog is akad köztük, de aki nem könyvtáros vagy könyvkereskedő, lehet, hogy nincs tisztában ezekkel. (Ilyenekre gondolok például: „Fénymásolt könyvek árusítása tilos! (Másolása is!) Szerzői jog sértés!” „A webáruház üzemeltetőjének jogában áll figyelmeztetni az eladót, ha az túlázott könyveket tölt fel. Többszöri megismétlődés esetén a szolgáltató törölheti a könyveket.”)

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A könyváruház számomra kulcsinben nem illeszkedik egy elképzelt antikvárium dizájnához – ahhoz túl modern. Viszont nem elég modern ahhoz, hogy ráhúzzunk valami divatos, új keletű stílust. Minden nagyon szögletes, a színek nem passzolnak egymáshoz. Az erőteljes zöld, a pi-

ros, a mustárszín nincsenek harmóniában (1. ábra). Az viszont tény, hogy ezeken a színeken könnyen olvasható a szöveg. (Kivéve a piros betűs felső menüsor.) A betűk megfelelő nagyságúak, jól láthatók. Sajnos a felület terjedelmes részét reklámok foglalják el, ami néha igencsak zavaró. Például kereséskor, amikor „*Nincs a keresési feltételeknek megfelelő könyv.*” – ez a fontos mondat egy vékonyka helyre van beszúrva két nagy reklámcsík közé. Első pillanatban nem is lehet észrevenni, hogy üzent nekünk valamit a rendszer (2. ábra.) Valószínűsíthető, hogy a webáruház elsősorban a reklámokból származó bevétellel biztosítja működését. Főleg, hogy az *Impresszum*ban külön tömböt kapott a hirdetési képviselő minden formájú elérhetőségével, e-mail címmel, telefonszámmal, míg az üzemeltető adatainál – ami számunkra a lényeg lenne – sem e-mail cím, sem telefonszám nincs feltüntetve. Levélcímet csak regisztrációt követően találtam, miután rájöttem, hogy az *Eladói ranglistát* vezető *kisvándor* a lapgazda Vándor Katát takarja és az adatlapját megtekintve vált hozzáférhetővé az e-mail címe, ami lehet, hogy privát? Aki azonban esetleg figyelmen kívül hagyja a *Köszöntő* szöveg végén található aláírást, még ezt sem fogja megtalálni.

- A felület öt részre tagolt. A lap tetején vízszintesen helyezkedik el a fő menüsor: *Könyvek, Kívánságlista, Eladói ranglista, Eladok!, Tudnivalók* és *Szabályzat*. Kattintásra alatta megjelennek a menüponthoz tartozó információk a középső panelben. A menü fölötti részben kap helyet a gyorskereső, ahol címben és szerzőnévben lehet egyszerű keresést végezni. A bal oldali függőleges panel ad helyet a bejelentkezéshez kapcsolódó adatoknak és kínál lehetőséget a böngészésre. A *Katalógus* menü alatt az *Akciós könyveink* után 15 fő témakör van felsorakoztatva ábécérendben. Ha egérrel ráállunk egy témára, megjelenik egymás alá listázva a hozzá kapcsolódó alosztályok felsorolása. Ha pedig rákattintunk egy bizonyos témára, a középső panelben ikonok formájában válnak elérhetővé a tárgykörök. A jobb oldali oszlopban a *Híreink* és a bemutatkozás után naprakészen sorakoznak az új feltöltések adatlapjai, azaz a *Legújabb könyveink*. A felület utolsó egysége a lap alján, vízszintesen elhelyezkedő rovat. Ebben tüntették fel, hogy az ajánlott böngésző a Mozilla Firefox és a Google Chrome, amelyekkel egyaránt jól működik a webhely. Néhány közösségi lapra és keresőre mutató ikon is helyet kapott itt, és innen érhető el az *Impresszum* is.

KERESÉS:
OK

eladomakonyvem.hu
 online könyvkereskedelmi rendszer

[Könyvek](#) [Kívánságlista](#) [Eladói ranglista](#) [Eladók](#) [Tudnivalók](#) [Szabályzat](#)

BEJELENTKEZÉS

AZONOSÍTÓ:

JELSZÓ:

OK

▶ REGISZTRÁCIÓ

▶ ELFELEJTETT JELSZÓ

Antikvárium SEGÍTSÉG

Antikvárium

Kategória: Csak akciós könyvek:

Cím: Szerző(k):

Kiadás: Tulaj felhasználóneve:

Rendezés: Sorrend:

HIREINK

Ingyen zsetonok!

Oldalunk használata eladóink számára a mai naptól ingyenes! Amennyiben elfogytak zsetonjaik, megbízható eladóink mindig újabbakat igényelhetnek.

Köszöntjük Önt az antikváriumban!

Szlogenünk: Legyen Ön is antikvárius!

Ön egy olyan webáruházba látogatott, ahol több ezer eladó kínálja eladásra könyveit, de ha kedvet kap, Ön is eladhatja nálunk saját fölöslegessé vált példányait. De – vehet másikat, amit még nem olvasott, és drágának találja a könyvesbolti árat, vagy már meg sem találja őket, csak antikváriumokban. [Tovább >](#)

KATALÓGUS

▶ AKCIÓS KÖNYVEINK

▶ ALKALMAZOTT TUDOMÁNY

▶ ÁLTALÁNOS MŰVEK

▶ FILOZÓFIA, PSZICHOLÓGIA

▶ GYERMEK ÉS IFJÚSÁGI

▶ IDEGEN NYELVŰ

▶ MINDEN MÁS

▶ MŰVÉSZET, SPORT

▶ NYELV ÉS IRODALMTUDOMÁNY

▶ RÉGI KÖNYVEK, RITKASÁGOK

▶ SZÉPIRODALOM - MAGYAR

▶ SZÉPIRODALOM - VILÁG

▶ TÁRSADALOMTUDOMÁNY

▶ TERMÉSZETTUDOMÁNY

▶ TÖRTÉNELEM, FÖLDRAJZ

▶ VALLÁS, EGYHÁZAK

Eladná Régi Könyveit?

▶ darabanth.hu/könyv_felvásárlás

Térjen Be Hozzánk! Könyv Adásvétel Bp. VI. Andrásy út 16.

AKCIÓS KÖNYVEINKBŐL

Kurdi Imre: Egy nemlétező narancs

Nathaniel West: Sáskajárás

Paulo Coelho: Brida

Gérard Walter: Brutus és a köztársaság végnapjai

összeállította: Diószegi István, illusztrálta: Szopos Gyopár: Mikulás és Karácsony : Téli versek és mesék ünnepi műsorokhoz

Szerb Antal , bevezető: Szabolcsi Miklós: Gondolatok a könyvtárban

Victor Hugo: A párizsi Notre-Dame

Robert Merle: Állati elmék

vái. utószó és jegyz. Vujicsics D. Stoján: Mai jugoszláv elbeszélők

H Takács Marianna: Murillo

eladomakonyvem.hu a Facebookon

TOP 10 ELADÓ

1. kisvandor
2. MatthiasRex
3. Hebdomeros
4. amaris
5. keszeg
6. morcos
7. johann
8. malta
9. gyujto
10. zoz283

▶ Eladói ranglista

KÍVÁNSÁGLISTA

Upton Sinclair: Lanny Budd

Robert Graves: A fehér istennő

Fülöp Gábor: A négydimenziós ablak

Gion Nándor: Kétéltűek a barlangban

Tolnai Ottó: Homorú versek

Kovács Attila: Szintetikus szekvenciák, 1968-1995

Bekke László: Művészet/elmélet

Komár Erzsí (szerk.): [Tarr Béla:] Kárhózat

Narratívák 2. kötet

Narratívák 1. kötet

▶ Teljes kívánságlista

Lupusz kutatási program

▶ www.clinlife.hu/Lupusz

Klinikai kutatási program önkénteseket keres. Bővebben itt!

▶

Eladó burgonya

Eger? Szállást keresel?

LEGÜJABB KÖNYVEINK

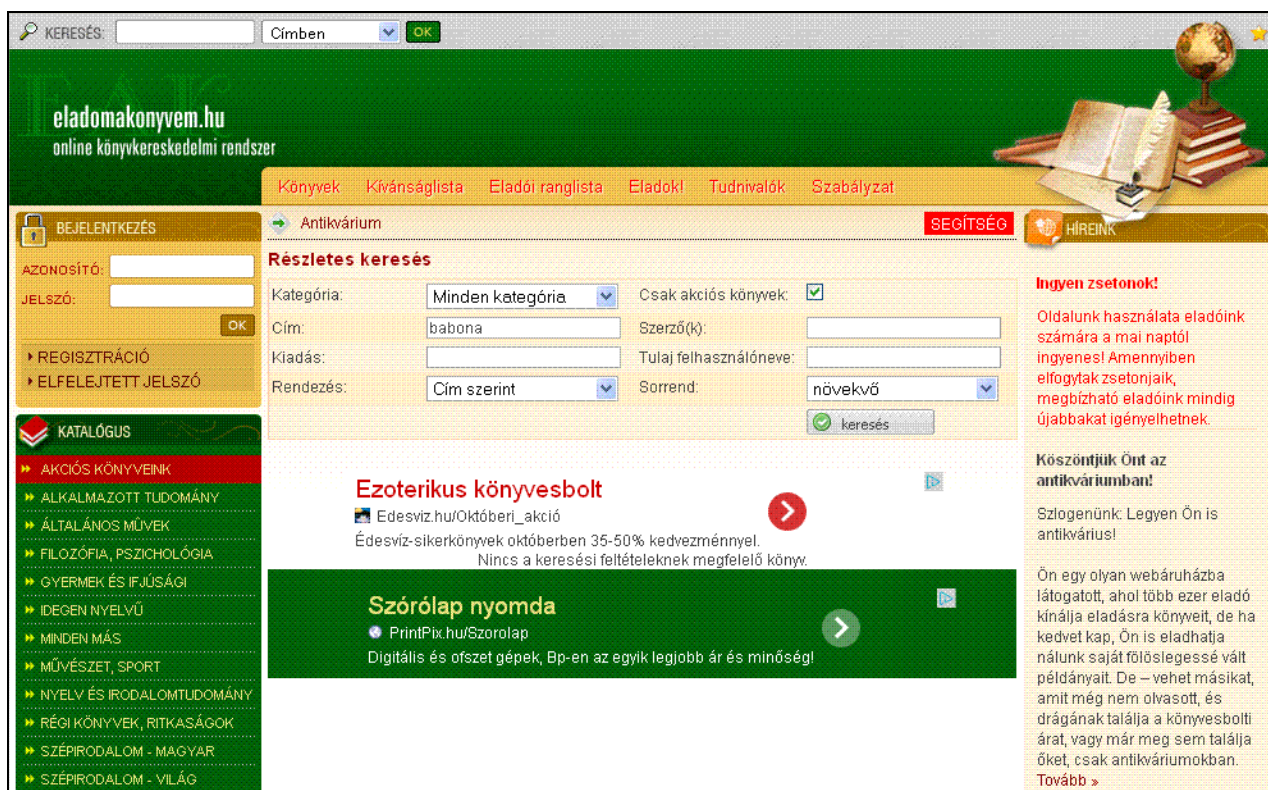

Horváthné Lovas Márta:
Zwanzing weniger Eins-Egy híján hús

Katona Imre: Gorka Géza

1. ábra A nyitólap

2. ábra Nincs megfelelően kiemelve, ha nem ad találatot a kereső

- A felső vízszintes tömbben található a *Segítség* menü, amely gyakorlatilag minden lehetséges kérdésünket világosan megválaszolja, a regisztrációs űrlap kitöltésétől a kívánságlista magyarázatán át az adatlapunk beállításáig. Viszont a felhasználó nem tehet fel kérdést, nem biztosít a rendszer semmiféle olyan felületet, ahol észrevételeit, kérdéseit, hozzászólásait megírhatná az ember, illetve nincs feltüntetve olyan e-mail cím, ahová elküldhetné őket.
- A regisztráció egyszerű és gyors. Hiányolom, hogy nem küldenek megerősítő e-mailt, hanem az adatok megadása után azonnal beléphetek, így bárki regisztrálhat a nevében! A rendelés folyamata nem bonyolult. Sajnos nincs rá mód, hogy a könyvet „polcra” tegyük, vagy valahogy megjelöljük későbbi felhasználás céljára. Fontos lenne ez például olyankor, amikor egy bizonyos könyv különböző példányaikat, kiadásait hasonlítanánk össze, de mivel a címek nincsenek egyszerűsítve, lehet, hogy egy kereséssel nem látjuk az összes, számunkra releváns tételt.
- Az oldal kizárólag magyar nyelven érhető el, a postaköltség is csak a belföldi árakat határozza meg. Érdemes lenne újabb piacot nyitni – leg-

alább a határon túl élő magyarok felé. Az ő postaköltségük feltüntetése gesztusértékű lenne.

Kereső funkciók, találatok

- Az antikvárium adatbázisa egyszerű és összetett keresésre egyaránt kínál lehetőséget. Az egyszerű kereső egy szabadszavas mezőből áll, ahol a címben vagy a szerző(k) nevében lehet gyorskeresést végezni. Az összetett kereső űrlapja sajnos nem mindig látszik. A nyitólapon szerepel, de ha máshová navigálunk az oldalon, eltűnik. Elérési útvonala nem bonyolult, a *Könyvek* menüre kattintva azonnal elérhető, de ezt ki kell tapasztalni. A gyorskereső viszont mindig ott van a lap tetején, de még jobb volna fixen rögzíteni, hogy görgetéskor ne tűnjön el, továbbá egy a részletes keresőre mutató ikont is mellé lehetne tenni.
- A keresőhöz nincs használati útmutató, pedig néha igen érdekes, kellemetlen dolgokat produkál. Nincsen minimális karakterszám, amelytől elindítja a keresést a rendszer. A beírt keresőkérdést eleve csonkoltan kezeli, kis- és nagybetűt nem különböztet meg, ékezetek nélkül is keres. OR kapcsolat nincs a többtagú keresőkifejezések között, az AND művelet van beállít-

va. Érdemes lenne lehetőséget adni a különböző logikai operátorok használatára. Pontos kifejezésre az idézőjelek segítségével sajnos nem lehet keresni, mert ha hozzáírjuk a keresőkérdéshez, nem kapunk egyetlen találatot sem. Ha nincs eredmény, a program nem nyújt ötleteket, hogy hogyan módosítsuk a keresést. A tesztelés során észlelt hiányosságok 3. pontjában említettem már, hogy az ékezeteket nem megfelelően kezeli a rendszer. Az e-é pár között nem tesz különbséget, így sokszor a bőség zavarában nehéz kiigazodni a találatok között – főleg azért, mert pontos keresésre viszont nincs módunk. Aki külföldről használja a keresőt, annak viszont ez a módszer inkább előny, de ők vannak kisebbségben. A speciális magyar hosszú magánhangzókat (*ő, ű*) nem jól kezeli a program: a keresés indításakor azonnal átalakítja a keresőkifejezésben alulvonássá és úgy tekinti, mintha tetszőleges betű állna ott. (Furcsa az a példa is, hogy a cím mezőbe beírt *petőf* keresőkérdésre 34 találatot kapunk, míg a *petőf*, illetve az ebből képződő *pet_f* esetében 56 találat van. Ennek az a magyarázata, hogy Petőfi neve néhol hullámos *ő*-vel szerepel az adatokban, és ezeket az eseteket csak a második keresőkérdés találja meg, ahol az alulvonás tetszőleges karaktert helyettesít. Hasonló a helyzet az *ű* betűvel is: e helyett gyakran kalapos *ú* áll az adatbázisban.)

- A részletes keresés űrlapja 8+1 mezőből áll. A *Kategória* elnevezés alatt legördülő menüből választható, hogy mely témakörben kívánunk keresni. A listában a fő témák félkövérrel vannak szedve, ezek nem kattinthatók, csak a hozzájuk kapcsolódó témakörök. Alapesetben a *Minden kategória* van beállítva. A *Cím*, *Szerző(k)*, *Kiadás*, *Tulaj felhasználóneve* mezők szabadszavasak. Ez utóbbi mezőnév kicsit profán. Vagy pontot kellene tenni a *tulaj* után, hogy rövidítés legyen, vagy kiírni teljesen a *tulajdonos* szót. A *Csak akciós könyvek* melletti üres rubrikába pipát tehetünk, ha ebben a halmazban kívánunk keresni. Az utolsó két mező a találati lista megjelenési sorrendjére vonatkozik, a felhasználó egyéni igényei szerint módosíthatja őket. A *Rendezés* gomb alapbeállításban *Cím szerint* teszi sorrendbe a találatokat, de választható még a legördülő listából a *Szerző(k) neve*, az *Ár*, a *Feltöltés dátuma* vagy az *ISBN szám* szerinti rendezés is. A *Sorrend* kiválasztásával pedig megadhatjuk, hogy a listázás növekvő vagy csökkenő sorrendben történjen. A rendezési lehetőséget gyakran ki szokták hagyni a különböző adatbázisokban, ezért ez külön dicséretet érdemel, mert a keresés színvonalát nagyban javítja. Sikeres regisztráció és bejelentkezés után egy újabb legördülő menüvel bővül a kereső, mégpedig a *Hol keres: Összes könyv* (ez az alapbeállítás), *Saját rendelhető könyveim*, *Eladott és rendelés alatt lévő könyveim*, *Lomtáramban* menüpontokkal. Itt egy apró egyeztetési hiba van: az előző szókapcsolatokhoz igazodva a *Lomtáram* szó lenne a helyes.
- Sok helyen csak egyszerű keresőt készítenek az adatbázishoz. Az *eladomakonyvem.hu* részletes keresővel is rendelkezik. Ha már részletes, akkor viszont érdemes lenne élni még néhány opcióval, amelyekhez a feltételek adottak vagy beépíthetők. Javasolnám a könyvek tárgyszavazását a kategóriákba sorolás mellett, mert ez szűkebb találati halmazokat eredményezne. A példányok adatlapján olvasható könyvleírások, tartalmi ismertető szövegét visszakereshetővé lehetne tenni úgy, hogy a keresőmotornak pontosan megmondhassuk, mely adatokban, mezőkben kívánjuk lefuttatni a keresést. Sok esetben, ha nem ismerjük a mű pontos címét, de bizonyos rá jellemző kifejezést vagy témát igen, ez hiába szerepel a leírásában, nem találjuk meg. Jó példa erre *John Keegan* „Amerikai polgárháború” című könyve. A tartalmi leírásában szerepel, hogy hadtörténeti anyag, de ezt nem tudjuk egyik kereső rubrikába sem beírni, így csak böngészhetünk az ilyen témájú könyvcímek között. Azonban hiába választjuk az egyetemes történelmen belül a *hadügy* témakört, nem oda van besorolva. A sorozatok visszakereshetőségét is célszerű lenne megoldani. A felviteli űrlapon nem kapott külön helyet a sorozat címe, ezért minden felhasználó ad hoc módon tünteti ezt fel. Aki élmesebb, odaírja valahogy a dokumentum címe mellé, aki nem az, annak példánya kimarad bizonyos találati listákból. Kiváló példa erre a „Mi micsoda” sorozat. A főcím elé/mögé odaírják zárójelben, kettősponttal, kötőjellel elválasztva, vagy éppen beépítik a címbe (*Mi micsoda Bálnák és delfinek*) a sorozat címét. Esetleg csak az adatlap mellé tett borítóképről látszik, hogy a könyv e sorozat tagja. Első körben tanácsos lenne a címeket egységesíteni, majd ezután megoldani a sorozat kérdését.
- A találati lista az általunk kiválasztott rendezési sorrendben jelenik meg (3. ábra). A keresőkérdés nem látszik a lista tetején, de a részletes keresés kitöltött űrlapja ott marad a találatok felett. A lista előtt feltüntetik az összes találat számát és a navigációs lehetőségeket. Egy oldalon 20 könyv egyszerűsített adatlapja sorakozik, ezt a számot sajnos nem növelhetjük vagy csökkenthetjük. Az oldalak között csak kis lépésekben tudunk lapozni, illetve a lista elejére és végére

ugorhatunk. Korábbi kereséseinket nem tárolja a rendszer, csak a böngésző vissza gombját tudjuk használni. A találatok megjelenítési módját sajnos nem választhatjuk meg (például egyszerű, részletes, mozaikos), egyfajta ábrázolásmód van: *szerző, cím, kiadás, ISBN, ár, tartalom eleje, tulajdonos, borítókép, megrendelem!* gomb és egy link: *Tovább a könyv részletes adatlapjához.*

- Böngészésre a webáruház két részén nyílik lehetőségünk. A *Legújabb könyveink* alatt mazsolázhatunk a legfrissebben feltöltött néhány tétel közül, illetve a *Katalógus* 15 főcsoportjának 81 alosztályában tallózkodhatunk. Alapesetben cím szerint növekvő sorrendbe állítja a tételeket a rendszer, de több lehetőség szerint is rendezhetjük a listát. A fő témák maguk nem kattinthatók, így nem derül ki, összesen hány rekordot tartalmaz az adott fő témakör, csak az egyes altémákra kattintva mutatja a rendszer a találatok számát. A nyitólap alján, középen még kapunk egy rövid körképet az *Akciós könyveinkből*, a *TOP 10 eladók* ranglistájából és a *Kívánságlista* témakörökből. Üdvös lenne még néhány típusú böngészési lehetőség, például szerzőkre vagy kiadókra szűkített, vagy akár egy *Top 100 könyv*.

Tartalom, minőség

- Az *eladomakonyvem.hu* online antikvárium az értékelésem időpontjában 57 525 könyvet árusít

tott. A tartalmat 100 százalékban a felhasználók alakítják, az ő feltöltéseiktől függ a kínálat. Gyűjtőköre széles, gyakorlatilag bármilyen használt vagy akár új könyv meghirdethető, de leginkább a szépirodalom, a szórakoztató irodalom és a tankönyvek vezetnek a listát. Régi könyvek, ki-mondott ritkaságok nem igazán jellemzik ezt a webhelyet. A *Katalógus* alatt ezek a fő témakörök: *Alkalmazott tudomány, Általános művek, Filozófia, pszichológia, Gyermekek és ifjúsági, Idegen nyelvű, Minden más, Művészet, sport, Nyelv és irodalomtudomány, Régi könyvek, ritkaságok, Szépirodalom – magyar, Szépirodalom – világ, Társadalomtudomány, Természettudomány, Történelem, földrajz és Vallás, egyházak.* E főcsoportokat osztották fel ésszerű alosztályokra. A legtöbb mű a *Szépirodalom* (magyar- és világirodalom egyaránt) alatt van, azon belül is a *Regény, próza* kategória (3698/5403 kötet), de a világirodalmi *Krimi, lektűr, romantikus regény* száma is jelentős (2114 kötet). A rangsort a *Tankönyv, segédkönyv* fogalomkör folytatja az *Általános műveken* belül 2739 találattal, majd a *Gyermekek és ifjúsági (világ)* csoport következik 1649 könyvvel, illetve az *Alkalmazott tudományokon* belül a *Mérnöki tudományokhoz* sorolt könyveket is szép számmal találunk (1943 találat).

The screenshot shows the website interface with a search bar at the top. The search results for 'Le Petit Robert' are displayed, including the book cover, title, author (zsuzsi), and price (8.000 Ft). Below the main result, there is a section for 'Popper Péter: Lélekragcsálók - Válogatás Popper Péter legjobb előadásából' with a price of 2.600 Ft. The left sidebar contains a navigation menu with categories like 'AKCIÓS KÖNYVEINK', 'ALKALMAZOTT TUDOMÁNY', 'ÁLTALÁNOS MŰVEK', etc. The top navigation bar includes links for 'Könyvek', 'Kívánságlista', 'Eladói ranglista', 'Eladók!', 'Tudnivalók', and 'Szabályzat'.

3. ábra A találati lista megjelenése

- Árképzésük korrekt, az ár általában igazodik a könyv tartalmához és minőségéhez. A dokumentum állapotát fel szokták tüntetni, erre külön beviteli mező szolgál az adatlapon. A felhasználó akciózhatja is eladásra kínált könyveit az erre vonatkozó szabályzat betartása mellett.
- Az oldalon nagy mozgást éreztem, a teszteléseim ideje alatt is volt olyan dokumentum, amelyre újra szerettem volna rápillantani, de már elkelte. Az adott témakörök számadatai is minden pillanatban változnak. A *Legújabb könyveink* menü alatt is mindig más-más tétel jelenik meg.
- Érdeemes lenne a friss információkat naprakész formában a felhasználókhöz eljuttatni, törekedni kellene az interaktív kapcsolatra. Például lehetne aktualizálni a *Híreink* rovatot, mert jelenleg csak egy hír fut rajta. Vagy előnyös lenne kiépíteni a kapcsolatot a nagyobb közösségi felületekkel, saját oldalakat létrehozva. (Facebook oldaluk létezik ugyan, de ott az „olcsó fokhagyma van eladó” típusú bejegyzések is megtalálhatók, a rendszergazda nem ír friss híreket.) Következő lépésként pedig szerencsés lenne lehetővé tenni a felhasználók számára a tartalmaik megosztását.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- A könyvek adatlapja kétféle. A találati listán szerepel egy rövidebb megjelenítési forma, amely az

alapadatokat tartalmazza: *szerző(k), cím, kiadás, ISBN, ár, tartalom eleje, tulajdonos, borítókép*. A szerző és cím itt egy sorban szerepel. A kiadásnál a *kiadó* és a *kiadás éve* adatok jelennek meg. A feltüntetett ár forintban értendő. A tartalom mező szabadszöveges, a felhasználó kedve szerint tölti ki. A legtöbb könyv mellé írnak ismertetőt, mert így könnyebben azonosítható, jobban megismerhető és ezáltal eladhatóbbá válik. A borítókép elhelyezésével hasonló a helyzet, a gyors beazonosítást szolgálja. A jól látható, megfelelő nagyságú fényképre kattintva az nagyobb felbontásban, új ablakban is megtekinthető. A *Megrendelem!* gomb segítségével már a találati listás megjelenítési formánál is megvásárolható a könyv, nem muszáj a részletes adatlapra ugrani. Természetesen a leírás végére elhelyeztek egy hivatkozást: *Tovább a könyv részletes adatlapjához*, amelyre kattintva érhető el a teljes bibliográfiai leírás. Ugyanide jutunk akkor is, ha a szerző-cím sorra kattintunk.

- A könyvek részletes adatlapja a rövidebb leírásnál bemutatott adatok mellett kiegészül még néhány adattal és hivatkozással (4. ábra). Itt már a cím és a szerző elkülönítve szerepel. Kiváló továbblépési, böngészési lehetőségként elhelyez-

The screenshot shows the website interface for 'eladomakonyvem.hu'. At the top, there is a search bar with 'KERESÉS:' and a dropdown menu set to 'Címben'. Below the search bar is a navigation menu with links for 'Könyvek', 'Kívánságlista', 'Eladói ranglista', 'Eladók!', 'Tudnivalók', and 'Szabályzat'. The main content area displays a book listing for 'Gustav Jahoda: A babona lélektana'. The listing includes the following details:

- Cím:** A babona lélektana [több példány keresése]
- Szerző(k):** Gustav Jahoda [szerző műveinek keresése]
- Kiadás:** Bp.: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1975
- ISBN:** 9789632201140
- Ár (Ft):** 700 Ft
- Tartalom:** jó állapotban
- Állapot:** Használt, antikvár
- Kategória:** társadalomtudomány » néprajz, folklór
- Tulajdonos:** kisvandor
- Feltöltve:** 2013-04-29 20:25:37
- Szállítási módok:**
 - Személyes átadás-átvétel
 - Postai utánvétel
 - Előre utalás

There is a 'Megrendelem!' button at the bottom of the listing. To the right of the book details is a small image of the book cover and a 'Nagyobb méretű fotó megtekintéséhez kattintson a fenti képre!' link. On the far right, there is a 'HIREINK' section with a 'Tovább >' link.

4. ábra Egy könyv részletes adatlapja

tek egy hivatkozást a cím mellé: *több példány keresése*, amely gyorsan és egyszerűen összehasonlíthatóvá teszi az adatbázisban szereplő összes azonos című tételt. Sajnos fennáll a veszélye, hogy mégsem látunk egyszerre mindent a címek egységesítésének már említett hiánya miatt. A *szerző műveinek keresése* nevű hivatkozás az író neve mellett szintén kiváló továbblépési lehetőség. A nehézséget itt is az okozza, hogy a nevek sincsenek egységesítve. A tartalom itt már végigolvasható a *tovább olvasom* gombra kattintva. Új elemként jelenik meg az *Állapot* mező, melyben az eladó leírhatja a dokumentum használatát, ismertetheti külső jegyeit. A *Kategória* rubrika megmutatja, hogy téma szerint mely fő- és alcsoportba lett besorolva a kiadvány. Ez a mező is utalóval ellátott, innen is tallózható az adott témakör. A tulajdonos felhasználónevére kattintva elérhető az illető teljes adatlapja. A *Feltöltve* mező mutatja a könyv adatbázisba kerülésének dátumát, a *Szállítási módok* pedig ismerteti a felhasználó által megadott lehetőségeket.

- Összességében a hasonló profilú weboldalokhoz képest bőséges bibliográfiai leírást kapunk, bár a nevek és a címek egységesítésének problematikáját ki kellene küszöbölni és a sorozatoknak is érdemes volna egy külön adatmezőt szentelni.

Rukkola Könyvcserélde

Honlap: <http://rukkola.hu>
E-mail: csapat@rukkola.hu
Fenntartó: Kun Gabriella, Kovács Adrián, Cziczlavicz Péter
Értékelés dátuma: 2013. október 30.
Értékelő: Dávid Adrienne

Általános értékelés

A *Rukkola Könyvcserélde* az első hazai közösségi könyvcserélő oldal, amelyet 2012. július 10-én indított el a három alapító: *Kun Gabriella*, *Kovács Adrián*, és *Cziczlavicz Péter*. A szolgáltatás lényege, hogy a felhasználók felajánlják másoknak megunt vagy feleslegessé vált könyveiket, amelyek sikeres átadása után pontokat kapnak. Ezekért a pontokért ők is választhatnak mások könyveiből, így a művek ingyenesen cserélnek gazdát, a kereslet és a kínálat találkozik. Az átadás/átvétel személyesen vagy postai úton, esetleg az ún.

happontokon keresztül történik. A felhasználók értékelik egymást, ennek célja az esetleges csalók kiszűrése a rendszerből.

Az egyedi vállalkozás a *Primus Capital Partners* és a *Metropol „Alap a jövőhöz”* pályázatának díját is elnyerte, ahol 400 jelentkező közül választották ki legötletesebbként a könyvcserélőt. A pályázat nyereségét az alapítók az oldal további fejlesztésére fordítják.

Az oldal tesztelése során tapasztalt hiányosságok:

- *A keresőnél nincs szűkítési, beállítási lehetőség:* ez főként akkor lehet probléma, ha túl nagy a találati lista, amire a felhasználók számának – s ezzel az elérhető könyvek mennyiségének – növekedésével számítani kell. A túl nagy találati halmazban pedig csak böngészni lehet, ezt jó lenne elkerülni. Érdemes volna egy összetett keresőt, vagy legalább néhány szűkítési lehetőséget, a találati lista további finomítását lehetővé tevő funkciót beépíteni a szolgáltatásba.
- *Nincs akadálymentes és mobil változat.* Előbbi fontos lenne a gyengén látó felhasználók számára. Ha teljes felületet nem is, de legalább a betűméret változtatásának lehetőségét jó lenne felajánlani a rászorulóknak. A mobilfelület pedig azok számára könnyítené meg a szolgáltatás használatát, akik valamilyen hordozható eszközön szeretnék elérni.
- *Népszerű könyv „happolásával” kapcsolatos megjegyzés:* Ha elérhetővé válik egy sokak által várt könyv, a rendszer egyperces késleltetéssel küldi ki az erről szóló értesítéseket a felhasználóknak a „happolási” igények sorrendjében, sőt, a GYIK szerint az esetek 10%-ában – a játék izgalmá érdekében – nem is veszi figyelembe a sorrendet a rendszer. Véleményem szerint ez sokaknak – különösen azoknak, akik régóta várnak már egy-egy könyvre – csalódást okozhat (több ilyen véleménnyel találkoztam a neten, voltak, akik emiatt törölték is regisztrációjukat). Talán igazságosabb lenne az egyperces késleltetést hosszabbra (minimálisan fél órára, legalább az első 10 helyen álló embernek) beállítani, hogy valóban legyen esélye annak, aki régebb óta vár már, ám történetesen nem lesi minden percben az e-mailjét. E szolgáltatás sikerességének kulcsa szerintem az elégedettség és a bizalom; az a felhasználó fog szívesen könyveket felajánlani folyamatosan, hosszabb távon, akinek sikerélménye van a „másik oldalon”, a könyvek megszerzésének területén is.

Összefoglalva: A *rukkola.hu* hiánypótló szerepet betöltő, nagyszerű vállalkozás, amely összehozza az olvasást szerető embereket, és lehetővé teszi, hogy lényegében ingyenesen csereberélhessék egymás között feleslegessé vált könyveiket. Nyitott, modern szolgáltatás, a kor igényeinek megfelelő technológiák alkalmazásával és szemlélettel, mindemellett a hasonló profilú vállalkozások együttműködésére is nagyszerű példát nyújt. A fent említett hiányosságok közül a felhasználói elégedettségre való törekvést emelném ki, ez lenne a legfontosabb terület, amelynek fejlesztésére a legnagyobb figyelmet érdemes fordítani.

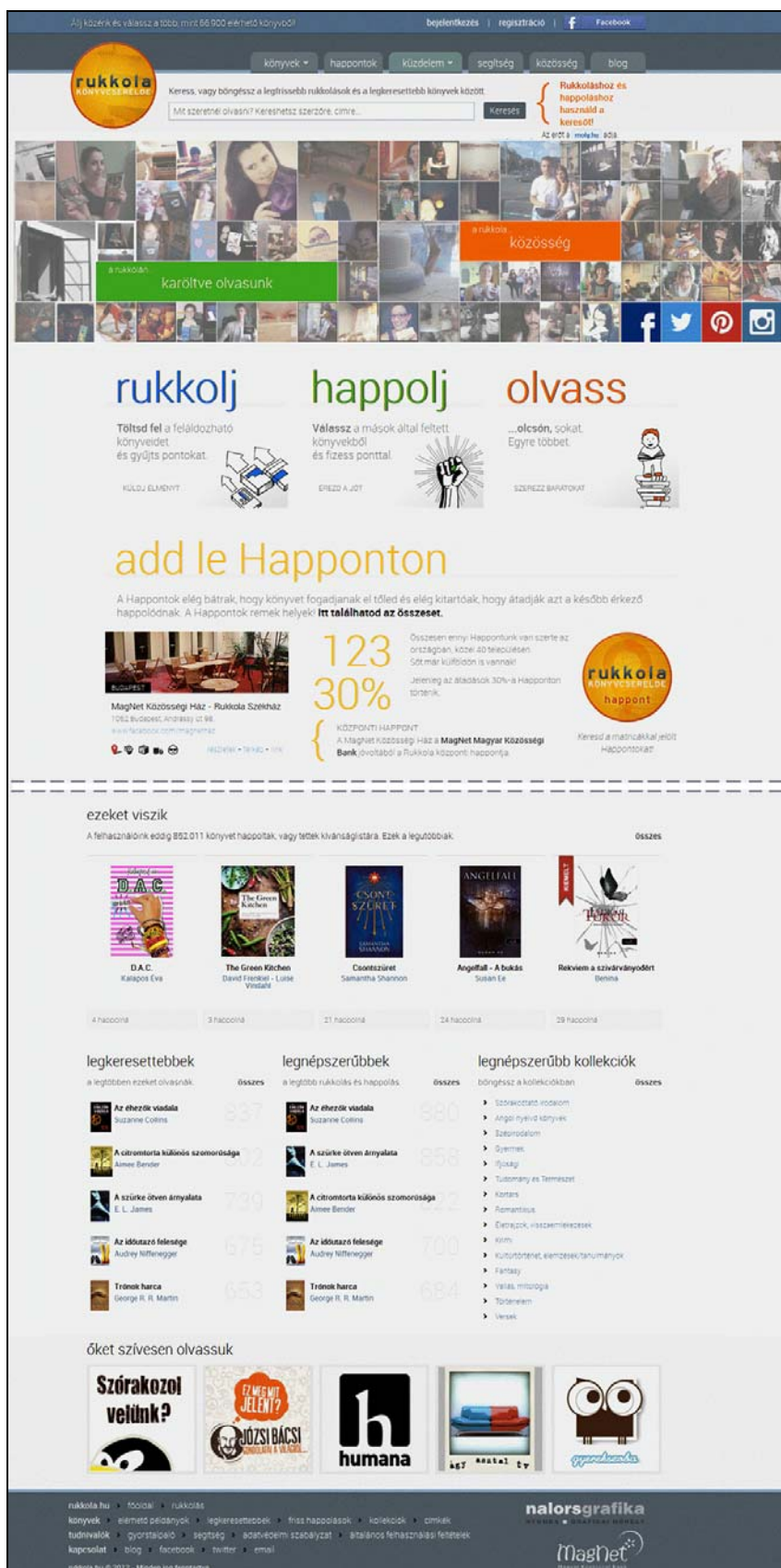
Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A szolgáltatás felülete rendezett, logikus felépítésű (5. ábra). Vidám, fiatalos dizájnjal és sajátos, humoros hangvételével rendkívül egyedi. A sok grafikus elemnek és az egyszerű magyarázatoknak köszönhetően könnyedén áttekinthető, értelmezhető. Logója is az egyszerűsége törekszik, a mustársárga kör és az átlagos betűtípus egysége egyedivé, azonnal felismerhetővé, beazonosíthatóvá teszi a vállalkozást. Az oldal alapszínei a fehér és a kékesszürke különböző árnyalatai, ezt törik meg itt-ott élénkebb színekkel, de ízlésesen, így az összehatás nem válik harsánnyá. A betűméret többnyire megfelelő, egyedül talán a legfelső menüsor esetén túl kicsi, ami a gyengén látóknak gondot okozhat. A szolgáltatás a leggyakoribb böngészőkön problémamentesen működik.
- A címlapon elsősorban a látvány dominál. A fejlécben dupla menüsor található, ezek funkcióikban lényegesen eltérnek egymástól. A felső vezérlősor ugyanis a felhasználóra, míg az alatta lévő magára a rendszerre vonatkozó opciókat rejt. Ugyancsak a fejlécben lett elhelyezve a szolgáltatás keresője, ami a *moly.hu* API-ját használja. A lábléc a könnyebb, gyorsabb eligazodás eszköze: egy logikusan felépített struktúra a leggyakoribb funkciók elérését teszi lehetővé egyetlen kattintással. Ugyanitt érjük el a rendszer használatával kapcsolatos tudnivalókat, találunk segítséget, valamint a kapcsolattartás lehetőségei is itt vannak felsorolva. Támogatóként feltüntetésre került a *MagNetBank* logója, továbbá a *Nalorsgrafika* mint az oldal tervezője, de ezeken kívül magukról az alapítóról és a fenntartóról semmilyen információt nem találunk. A címlald szövegtéstét grafikus elemek uralják: egy olvasói képekkel telített *slider* afféle mókás kedvcsináló, mottónak szánt mondatokkal, például „a rukkola...

egy nagy, közös könyvespolc”, „a rukkola... örömforrás”, „a rukkola... könyvet ad a jelződhöz”. Az itt elhelyezett bélyegképekre kattintva a fotók a szolgáltatás Facebook-oldalára vezetnek el (itt az egyes képek nagyobb méretben is megnézhetők). A képek közé logóikkal beágyazva kerültek be a Rukkola legfontosabb közösségi oldalakon (Facebook, Twitter, Pinterest, Instagram) való jelenlétének elérhetőségei. A *slider* alatt látványos *infografika* mutatja be egyszerűen, közérthetően a rendszer működési elvét, a fő tudnivalókat. Végigvezet a teljes folyamaton, a könyvek felajánlásától kezdve a saját részre kiválasztott könyvek átvételéig. Az oldal alsó régióiban levő paneleken néhány listát találunk: a legkeresettebb, legnépszerűbb könyvek és kollektívák listáját, továbbá pár olvasásra ajánlott weboldalt, blogot, internetes magazint.

- *Nyelvváltásra* nincs mód, a webhely magyar nyelvű, és elsősorban a magyarul beszélő felhasználók számára készült. Fontos azonban, hogy a szolgáltatás nem ér véget az ország határainál. Egyrészt a postázás lehetőségével gyakorlatilag a világ bármelyik részén élő felhasználó tud könyvet küldeni és fogadni, másrészt az átvételi pontok listájában találunk nem magyarországi helységneveket is (pl. Marosvásárhely, Székelyudvarhely). Mindemellett talán érdemes lenne kapcsolatot keresni más, hasonló profilú nemzetközi rendszerekkel is.
- Az oldalon nézelődni, böngészni és keresni bárkinek lehetősége van, részt venni a csereberében azonban csak azonosított felhasználóként nyílik módunk. A *bejelentkezés* történhet *regisztráció* után (kötelezően név, e-mail cím és jelszó megadásával), de van lehetőség arra is, hogy Facebook-azonosítónkkal lépünk be a rendszerbe. A regisztráció során a nem kötelezően kért adataink megadásáért „levásárolható” pontokkal jutalmaz minket a szolgáltatás. A rendszer másféle azonosítóval (pl. Google-account) való belépésre nem ad lehetőséget.
- A klasszikus *súgó* funkcióit több, különböző tájékoztató tölti be: a már említett címlaldal *infografika* egyszerűen és tömören mutatja be a teljes szolgáltatást. A láblécben a *tudnivalók* menüpont alatt található *gyorstalpaló* ehhez képest jóval részletesebben mutatja be a rendszert, annak küldetését/filozófiáját, megtaláljuk itt a speciális és az egyedi kifejezések magyarázatát, továbbá szemlélteti az elérhető funkciók teljes spektrumát, ábrákkal illusztrálva a különböző részlépéseket is, így a felhasználó valóban teljes képet, áttekintést kap a Rukkoláról. Van még egy GYIK-menüpont is, ami itt *segítség* névre hallgat,

5. ábra A szolgáltatás nyitólapja

és a fej- illetve a láblécből egyaránt elérhető. Itt klasszikusan, kérdésekbe szedve vezetnek végig minket a rendszeren. Az eligazodást könnyítendő, ezek a kérdések témakörök szerinti fejezetekbe vannak sorolva, továbbá külön keretbe rendezve gyűjtötték össze azokat a problémákat, amelyek orvoslásához esetleg a fenntartók közvetlen segítsége, beavatkozása szükséges. Ha ilyen jellegű gondunk lenne, a megfelelő kérdésre klikkelve egy úrlapon találjuk magunkat, ahol adataink megadása után lehetőségünk nyílik arra, hogy a problémát néhány mondatban leírhasuk. Ezekkel a szolgáltatás személyzete közvetlenül, egyedileg foglalkozik.

- Mint azt már korábban említettem, a fejléc legfelső menüsora a regisztrált felhasználóra vonatkozó menüpontokat rejt. Az ún. *happ-méter* az aktuális pontjainkat mutatja, amely azt határozza meg, hogy választhatunk-e könyvet a kínálatból, és itt érjük el az *értesítéseinket* is. A *könyveim* menüpont alatt találunk meg mindent, ami a könyves tranzakcióinkra vonatkozik: a felajánlott, folyamatban lévő és elkelt könyveink listáit, kívánságaink regiszterét, valamint a már megszerzett művek felsorolását. Ugyancsak itt lehet elérni az *értékeléseket*, úgy a sajátunkat, mint az általunk adott bírálatokat. Külön menüpontot kapott a *meghívás* funkció: innen invitálhatunk másokat a rendszerbe és itt találjuk meghívottjaink listáját is. A nevünkkel fémjelzett utolsó menüpont a személyes beállításokat rejt, itt alakíthatjuk profilunkat, követhetjük pontjaink alakulását és változtathatjuk meg jelszavunkat stb. Ugyancsak itt lehet kilépni a rendszerből.
- A második menüsorban magára a szolgáltatásra vonatkozó menüpontok vannak. A *könyvek* fül alatt értelemszerűen a választékra és az igényekre vonatkozó listákat találjuk, például melyek a legkeresettebb könyvek, a legfrissebb felajánlások, a legutóbbi tranzakciók, továbbá itt lettek elhelyezve a *kollekciók* regisztere és a *címkék* is. A *happontok* az átadási/átvételi pontoknak a felsorolását rejt, ahol örvendetes módon egyre több határon túli település neve is szerepel (s vélhetően ez a tendencia a jövőben tovább fog növekedni, ahogy a felhasználók száma is nő). Az érdekes nevű *küzdelem* fül alatt buzdítást találunk arra vonatkozóan, hogy a Rukkolán keresztül „megszerzett” könyveinket elolvasás után ajánljuk fel másoknak a rendszerben, mintegy „újrafelhasználva” azt. Nem tudom, hogy kapcsolódik-e ez a „küzdelem” szóhoz, talán más céljuk van vagy lesz a későbbiekben ezzel a menüponttal a szolgáltatás tervezőinek. Ugyancsak itt érhető el a már említett *segítség*; a

közösség link pedig a Rukkola Facebook-oldalára vezet át. A *blog* menüpont alatt a szolgáltatás webes naplóját, a *Salátát* találjuk.

Keresőfunkciók, találatok

- A *rukkola.hu* mögött a *moly.hu* adatbázisa áll, ami azt jelenti, hogy ha rákeresünk egy könyvre a szolgáltatás felületén, a *moly.hu* API-ja a keresőkérdést a saját adatbázisa felé továbbítja, s az esetleges találat(oka)t onnan importálja a Rukkola felületére, a találati listába. Amint a Rukkola blogján, a *Salátán* olvashatjuk, az együttműködés azért fontos és jelentős számukra, mert időt és energiát takarított meg nekik a rendelkezésre álló „kész” adatbázis, nem kellett fáradságos munkával egy újat építeniük, arról nem is beszélve, hogy a Moly adatbázisát az olvasók, a könyveket szerető emberek építik, tehát a célközönség a két szolgáltatásban mondhatni, nagyjából azonos, vagyis vélhetően azokat a könyveket találjuk meg a Moly adatbázisában, amelyeket az emberek olvasnak, keresnek, amelyekre érdeklődés mutatkozik.
- A *szabadszöveges kereső* a fejlécben kapott helyet. Amint a keresőmezőben olvashatjuk, szerzőre és címre lehet vele keresni. Összetett keresőt nem találunk. A gyorskereső a beírt keresőkifejezést automatikusan csonkoltnak tekinti, az ékezeteket figyelmen kívül hagyja (pl. a *kerek* szóra rákeresve a találati listában a *kerék* szót tartalmazó cím is szerepel). Boole-operátorok használatára nincs mód, a beírt kifejezések között automatikusan AND kapcsolat létesül.
- *Böngészésre* az oldal számos részén lehetőségünk nyílik. Közvetlenül a keresőablak fölött felkínálja a rendszer a legfrissebb, legutóbb felajánlott könyvek, illetve a legkeresettebb művek közötti nézelődés lehetőségét, de ott vannak a *könyvek* menüpontlistái, illetve a címloldal különféle – fentebb már említett – paneljei is.
- A *találati lista* (úgy a keresés, mint a böngészés esetében) alapértelmezetten max. 30 tételt jelenít meg egy oldalon, az oldalak között előrehátra, illetve a lista legelejére és -végére lapozhatunk (6. ábra). A találatok megjelenítésének befolyásolására (pl. a tételek száma egy oldalon, a külalak megváltoztatása) nincs mód. A lista egyes tételeinél a könyv borítóját, továbbá a szerzőt és a címet tüntetik fel, valamint azt az információt, hogy az adott könyv jelenleg elérhető-e, „happolható”-e a rendszerben (s ha igen, hány példányban), vagy nem – ez utóbbi esetben a teljes tétel szürkés színt kap, ezzel is kifejezve, hogy az adott mű pillanatnyilag „inaktív”.

rukkola
KÖNYVCSERÉLDE

könyvek ▾
happontok
küzdelem ▾
segítség
közösség
blog

Keress, vagy böngéssz a legfrissebb rukkolások és a legkeresettebb könyvek között.

Rukkoláshoz és happoláshoz használd a keresőt!

Az erőt a moly.hu adja.

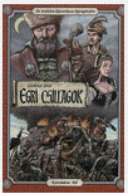

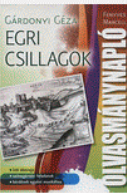
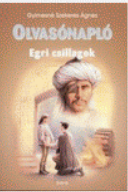

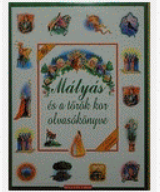

AKCIÓ a Tanárjajánlón!
BÓNUSZ hónapok magántanároknak

További info . . . [→](#)

keresési találatok

13 könyvet találtunk a 'Egri csillagok' kulcsszóval. [Link a keresési találatokhoz](#)

 <p>Egri csillagok Gárdonyi Géza</p> <p>azonnal happolható</p>	 <p>Egri csillagok Gárdonyi Géza - Korcsmaros Pál</p> <p>10 happolná</p>	 <p>Egri csillagok [Rovásírással] Gárdonyi Géza</p> <p>12 happolná</p>	 <p>Egri csillagok Gárdonyi Géza - Nógrádi Gergely</p> <p>2 happolná</p>	 <p>Olvasmánynapló - Gárdonyi Géza: Egri csillagok Fenyves Marcell</p> <p>2 happolná</p>
 <p>Olvasónapló Gyimesné Szekeres Ágnes</p> <p>1 happolná</p>	 <p>Egri csillagok Nemeskürty István - Várkonyi Zoltán</p> <p>1 happolná</p>	 <p>Egri csillagok háborúja Hernádi Gyula</p> <p>azonnal happolható</p>	 <p>Az Egri csillagok mint olvasmányélmény Katsányi Sándor (szerk.)</p> <p>moly.hu</p>	 <p>Házi olvasmányok - Kötelenő és ajánlott irodalom... Forgács Anna - Osztovcics Szabolcs (szerk.)</p> <p>moly.hu</p>
 <p>Kötelezők röviden általános iskolásoknak 1. Medvéssy Kristóf</p> <p>moly.hu</p>	 <p>Mátyás és a török kor olvasókönyve T. Aszódi Eva (szerk.)</p> <p>moly.hu</p>	 <p>Középképek Lengyel Balázs</p> <p>moly.hu</p>		

6. ábra Találati lista

Tartalom, minőség

- A szolgáltatás ötlete nagyszerű, a legtöbb olvasó, olvasást kedvelő ember otthonában ugyanis számtalan olyan könyv gyűlik össze az idők folyamán, amelyek vagy nem tetszettek, vagy több példányban megvannak már, vagy olyanok, hogy egyszer érdemes volt elolvasni ugyan, ám még egyszer nem fogjuk a kezünkbe venni őket, így aztán csak foglalják a helyet a könyvespolcon. Miért ne lehetne megválni ezektől a kötetektől úgy, hogy cserébe olyan olvasmányokhoz jutunk hozzá, amelyek érdekelnek minket? Pontosan erre a helyzetre kínál megoldást a Rukkola. A lényeg tehát, hogy „valódi”, nyomtatott könyvek cserélnek gazdát egy virtuális felület segítségével. A név – rukkola – ötletes szójáték, arra utal, hogy a felhasználó „előrukkol” egy könyvvel, melyet „elpasszolna”, s ezt mások „elhappolhatják”, vagyis elkérhetik tőle. A fő kifejezések tehát, amelyeket ismerni kell: *rukkolás* = könyv feltöltése, *happolás* = könyv beszerzése, *passzolás* = könyv továbbítása. Az alapszabály, hogy három happolt könyvre legalább egy passzolásnak kell jutnia, továbbá, hogy minimum 5 pontja kell, hogy legyen annak a felhasználónak, aki happolni szeretne. Egy passzolás – vagyis a felajánlás, majd a sikeres átadás – után a felhasználó minimum 5 pontot kap, tehát pontokat gyűjteni könyvek felajánlásával és továbbpasszolásával lehet.
- A Rukkolán a teszteléskor 66 827 könyv volt elérhető. A felhasználók számáról nem találtam adatot, csak egy olyan információt, miszerint az indulás óta 851 071 happolás történt a rendszerben. Mindkét adat igen nagy szám, különösen annak fényében, hogy csupán bő egy éve működik az oldal. A szolgáltatás népszerűségét jelzi az is, hogy jelenleg közel 40 településen (külföldön is!) 123 happont (átadási/átvételi pont) működik, s számuk folyamatosan növekszik.
- A tartalom nagyon vegyes. Nem meglepő módon a legkeresettebb könyvekhez igen nehéz hozzájutni: adatlapjukon láthatjuk, hogy sokan happolnák ezeket, miközben nem áll rendelkezésre szabad példány. Azok a felhasználók, akik felvették kívánságlistájukra az adott könyvet, abban az esetben, ha valaki „előrukkol” egy példánnyal, értesítést kapnak, és közülük a leggyorsabb „happolhatja” a művet. A legnépszerűbb, legkeresettebb művek értéke nagyobb (természetesen nem tartalmi szempontból), ezek rukkolásával és passzolásával több pontot gyűjthetünk.
- A legkeresettebb és legnépszerűbb könyveket tartalmazó listákat megvizsgálva láthatjuk, hogy ezek a művek elsősorban a *szórakoztató irodalom* és a *szépirodalom* kategóriáiból kerülnek ki.

A folyamatosan növekvő felhasználói létszámnak köszönhetően a könyvek kínálata is színesedik, gyakorlatilag minden kategóriában szép számban találunk könyveket. Kiemelten fontos lehet a tankönyvek, szakkönyvek területe – a szolgáltatás egyfajta használt tankönyv-csereberélőként is funkcionálhat, amelynek a hagyományos börzékhez képest az az előnye, hogy nincsen térhez-időhöz kötve, az internetadta előnyöket kihasználva gyakorlatilag ezektől függetlenül egymásra találhat a kereslet és a kínálat.

- Ingyenes tranzakciónál fontos kérdés a *megbízhatóság*, hogy teljesíti-e a partner a vállalását, elküldi/átadja-e a könyvet, és valóban azt a könyvet adja-e át, amelyet meghirdetett – ez nagyon fontos tényezője a rendszerrel kapcsolatos elégedettségnek. A csalók kiszűrésére való törekvés eszköze az *értékelőrendszer*, csere esetén mindkét partner értékeli a másikat és a lezajlott – vagy megghiúsult – tranzakciót. Az értékelés háromféle lehet, *jófej* – ez a legpozitívabb visszajelzés, *oké* – semleges, minden rendben ment, *lófej* – negatív értékelés. A felhasználók kapott értékelései publikusak, ezért érdemes arra törekedni, hogy csak pozitív visszajelzéseket gyűjtsünk, továbbá ajánlott a reménybeli partner értékeléseit is megnézni, mielőtt cserébe bonyolódnánk vele – így kisebb eséllyel csalódhatunk.
- A Rukkola elsősorban közösséget épít, s mint ilyen, nagyon friss, nyitott, jelen van a virtuális térben – ez fontos is, hiszen ez a záloga annak, hogy minél több emberhez eljusson, növelve az oldal felhasználóinak és egyúttal az elérhető – happolható – könyvek számát. A már említett, *moly.hu*-val való együttműködésen túl igen élénk a népszerű közösségi oldalakon való jelenléte is. Hivatalos blogján, a Salátán pedig a legfrissebb híreikről, fejlesztéseikről, játékaikról, irodalmi vonatkozásairól olvashatunk (7. ábra).

Metaadatok, bibliográfiai információk

- A könyvek adatlapjain csak a legminimálisabb könyvészeti adatokat találjuk: a könyv *címét* és *szerzőjét*, illetve egy rövid *tartalmi ismertetőt* – mindezeket szintén a *moly.hu*-ról –, valamint azt, hogy mely *kollekción*ba lett besorolva, és a mű *címkéit* (8. ábra). Ha több adatra vagyunk kíváncsiak a műről, egy kattintással (a „További információk, értékelések és idézetek a *moly.hu*-n...” feliratra klikkelve) a Moly-on találjuk magunkat, ugyanezen könyv weboldalán. A Rukkola adatlapján a könyv csereberéjével kapcsolatos információk vannak feltüntetve, itt ugyanis ez a legfontosabb: hány pontot kaphatunk a mű rukkolás-

sáért és passzolásáért, hány pontért hapolhatjuk azt, továbbá a könyv „történetét” a rendszerben, vagyis hogy hányan rukkolták/happolták már, és esetleg hányan várnak rá. Itt is láthatjuk,

hogy milyen gyümölcsöző tud lenni az együttműködés a hasonló, egymást funkcióikban kiegészítő szolgáltatások között.

rukkola
KÖNYVCSERÉLDE

ez itt a Saláta, a rukkola.hu nagyon hivatalos blogja

AJÁNLÓ » BEMUTATJUK BLOG » EGYÉB

Rukkolírók – Csabai Márk
Csabai Márk könyveit úde színlótként jellemzik mindenfelé a kritikusok amivel mi mélységesen egyetértünk.
Eloivasom »

Kik vagyunk?
Ez itt a Saláta, a rukkola.hu nagyon hivatalos blogja, ahol a könyvcserélde fejlesztéseivel kapcsolatos szösszenetek túl még a közösségünk életét, játékainkat, irodalmi vonatkozásainkat és legfrissebb híreinket is nyomon követheted. Kövess minket a twitteren és a facebookon is, vagy akár írd a csapat (kukac) rukkola pont hu email címünkre, kapcsolódj be a rukkola.hu életébe te is.

Vadászátok könyvet!
zafi 15/10/2013 Nincs hozzászólás
Vadászátok le a piros szavakat a rukkola caféblogon és legyen tiétek a kétkötetes kiemelt könyv!
Eloivasom »

Állatok világhete
zafi 7/10/2013 Nincs hozzászólás
Az Állatok világhetén akár nyolc plectsnivel is gazdagabbak lehettek.
Eloivasom »

Cseréljünk a SteamConon!
zafi 25/09/2013 Nincs hozzászólás
Szeretettel várunk mindenkit, akit kicsit is érdekel a steampunk stílus vagy a szubkultúra, és jobban meg szeretné ismerni.
Eloivasom »

Boldogság szülinapra
zafi 11/09/2013 Nincs hozzászólás
Varró Dániel születésnapján olvassátok el velünk a Boldogság című versét.
Eloivasom »

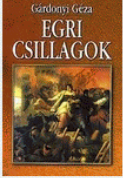
Keresés

index

Rukkolírók – Farkas Lívía

LEGNÉPSZERŐBB LEGFRISSEBB

7. ábra Saláta – a Rukkola blogja

Egri csillagok
Bornemissza Gergely élete
Gárdonyi Géza

Tweet 0 | +1 0 | Ajánlom 10 | Elküldöm

0 +5 -5

A mű születése Gárdonyi egri alkotóveinhez kötődik, 1901-ben látott napvilágot. Ez volt egyúttal az író első érdeklődésre számot tartó terjedelmesebb alkotása is. Előzménye Gárdonyi munkásságában nem leihető fel, hiszen az író csupán a millennium után kezdett érdeklődni a magyar történelem eseményei iránt. A regény cselekménye közel két évtizedet fog át: 1533-ban Dél-Bakonyból indul, s az 1552-es hatalmas túlerővel szemben aratott egri végvári győzelemmel zárul. A jobbágyfiú Bornemissza Gergely felcseperedik, Cecey Évában párra talál, királyi hadnaggyá emelkedik. Kalandregény, hősi és szerelmi történet, historikus korrajz a török időkben.

- ▶ 64 elérhető példány
- ▶ 7 happolná
- ▶ 15 folyamatban lévő rukk / happ
- ▶ 32 lezárt rukk / happ

Rukkolkok 1 példányt

Happolom

Spóroljon nyomkövetéssel

www.itrack.hu

Legyen hatékony és előzze meg a konkurenciát. Itt a megoldás.

Lupusz kutatási program

Nehezen megy az angol?

Tudod menni az IQ-d?

moly További információk, értékelések és idézetek a moly.hu-n...

rukkola.hu

Tetszik Te kedveled ezt.

Rajtad kívül 13.000 személy kedveli: rukkola.hu

Facebook közösségi modul

rukkolások és happolások (10)

Ki, mit, mikor rukkolt és happolt.

-   Anett Pataki példányát Noémi Lőrincz happolta 21 órája. Jelenleg átadásra vár.
- FEHÉR László 7 hónapja előrukkolt egy példánnyal.
- Barbara Sipka példányát Eszter Molnár happolta 26 napja. Jelenleg úton van és átvételre vár.
- Hocz Kornélia példányát Francsákné Póti Magdolna happolta 5 napja. Jelenleg átadásra vár.
- Koller Szilvia 5 napja előrukkolt egy példánnyal.
- Németh Eszter Stefánia 11 hónapja előrukkolt egy példánnyal.
- H.Anett példányát Fodor Emese happolta 8 napja. Jelenleg átadásra vár.
- Réka Fejes példányát F.Gabi happolta 10 napja. Jelenleg átadásra vár.
- Bernadett Bartók 11 hónapja előrukkolt egy példánnyal.
- Árvai Zsuzsanna példányát Kornya Dávid happolta 18 napja. Jelenleg átadásra vár.

1 2 3 4 5 ... Következő > Utolsó >>

kollekciók

Gyűjtemények, amelyekben ez a könyv szerepel.

- ▶ Ifjúsági 3526
- ▶ Kötelező olvasmányok 128
- ▶ Szépirodalom 6489
- ▶ Szórakoztató irodalom 9487
- ▶ Történelem 3395
- ▶ Hármaskönyveles 218
- ▶ Filmes 2222
- ▶ Sorozat 1097
- ▶ Az olvasás gyögyit 110

címkék

A könyv címkéi.

- szépirodalom nagy könyv magyar
- illusztrált kötelező
- 66 híres magyar regény 16. század
- hangoskönyv magyar történelem török
- vár eger történelem regény
- 303 magyar regény
- 1001 könyv listán szerepel filmadaptáció

8. ábra Egy könyv adatlapja

- A *kollekciók* kifejezés a szerkesztőség által létrehozott gyűjteményeket takarja. Az értékelés készítésekor 55 tematikus, szubjektív összeállítású (pl. albumok, drámák, filmek) és 11 „egyéb” témájú (pl. ajánlott könyvek, Könyves blog: 2012 legjobb könyvei, Rukkarácsony) gyűjteményt találunk. A gyűjteménylista mellett fel van tüntetve az is, hogy hány könyv lett besorolva az egyes kollekciókba.
- A művek *címkékkel* (tárgyszavakkal) is el vannak látva. Az sajnos sehol nincs feltüntetve, hogy a címkézést ki végzi. Felhasználóként nincs módunk a címkézésre, és a *moly.hu*-s adattal összehasonlítva, bár van ugyan átfedés egy-egy mű tárgyszavai között, ám a Moly-é több, bőségesebb. A teljes címkegyűjteményt elérhetjük a láblécből, abc-szerint rendezve, és azt is feltüntetik a szavak/kifejezések mellett, hogy az adott címkét hány mű kapta meg.

Beérkezett: 2013. XI. 7-én.

Dávid Adrienne

az Országos Széchényi Könyvtár
Digitális Gyűjtemény Osztályának
informatikus könyvtáros munkatársa.
E-mail: david.adrienne@oszk.hu

Ternai Zita

könyvtári informatikus.
E-mail: zita-6@freemail.hu

Egy könyvritkaság a helyére került

„Kedves Barátaim és Kedves Kollégák!

Örömmel „jelentem”, hogy egy gyöngyszemre leltem, amit a matematikatörténeti és művelődéstörténeti közösség érdeklődéssel fogadott, és kérek, engedjétek meg, hogy a hírt Veletek is megosszam!

Bő egy hónappal ezelőtt, november 8-án [2013] hivatalos voltam egy kolozsvári hagyományteremtő rendezvényre, a Bolyai vacsorára. Véletlen – vagy a sors keze van a dologban? – aznap délután sikerült rátalálnom egy matematikatörténeti ritkaságra, egy kis antikváriumban. A könyv önmagában is érdekes, 1817-ben kiadott *Köteles Sámuel: Az erkölcsi filozófiának eleji* c. könyve, de az ami igazán érdekessé teszi az, hogy van benne egy tulajdonosi bejegyzés, a 15 éves *Bolyai János* sajátkezű tulajdonosi bejegyzése (Bolyai Jánosé) és a bejegyzés dátuma 1817. november 12. után a kissé archaikus ízű sor tudatja Kinek symboluma – és ezt követi egy, az adott korban igen népszerű Horatius idézet, mintegy mottó. A könyv tulajdonosaként Bolyai János annak legutolsó oldalán ismét bejegyezte nevét: Bolyai Jánosé.

A történet azóta több verzióban napvilágra került, ezeket a forrásokat idemácsolom, ha valakit érdekel, fellapozhatja. A kötet felértékelését jórészt egy kolozsvári újságíró, *Szabó Csaba* végezte, akinek átadtam a megtalált könyv adatait, mivel nekem sajnos már másnap vissza kellett érnem egy budapesti konferenciára, ... Szabó Csaba rendületlenül tájékoztatott, és a történet szerencsés véget ért, az *RMDSZ (Romániai Magyarok Demokratikus Szövetsége)*, annak kolozsvári vezetősége előteremtette a pénzt a kötet megvásárlására – nem kis összegről, 700 euróról volt szó –, és azóta átadták ajándékként a marosvásárhelyi *Teleki Téka* alapítványának. Az első híradások december 2-án jelentek meg:

<http://www.maszol.ro/index.php/kultura/21672-bolyai-janos-altalalairt-konyvet-adomanyoz-az-rmdsz-a-teleki-tekanak>, ezt több forrás átvette, talán még a Borsod On-line is. Szabó Csaba tárgyilagosan és részletesen beszámolt róla a kolozsvári TV-ben: <https://www.youtube.com/watch?v=DMT6tbAmxAs>, és az átadásról *Bodolai Gyöngyi*, közöl egy cikket a marosvásárhelyi Népújság december 13-i, pénteki számában, *Egy könyvritkaság a helyére került*: címmel: <http://www.hhrf.org/nepujzag/13dec/13nu1213t.htm>

...

Dr. Péter Körtesi
Institute of Mathematics
University of Miskolc”

Pintér László
nyugdíjas könyvtáros

Egy sikeres e-könyvportál

Több mint 14 000 e-könyvpéldánnyal az „AK-Digikönyvtár” Ausztria legnagyobb e-könyvkölcsönzési szolgáltatója

Rövid bemutatkozás

2011 márciusa óta az „AK-Digikönyvtár” (a *Munkáskamara Digitális Könyvtára*) Ausztria szerte bármikor hozzáférhető digitális tartalmú internetes könyvtárat biztosít (e-könyvkínálattal, a közeljövőben e-papírral és hangoskönyvekkel is) az érdeklődőknek. A digitális könyvtár kínálata bármely könyvtárfelhasználó, illetve munkáskamarai tag számára – függetlenül lakóhelyétől és a nyitvatartási időtől – rendelkezésre áll.

A könyvtár állománya magába foglal – éppúgy, mint az egyes tartományi kamarák könyvtárainál eddig is szokásos volt – tanácsadó füzeteket, szak- és szépirodalmat. Különösen fontos szerepet töltenek be a Munkáskamara saját publikációi (tanulmányok, szakmai anyagok, folyóiratok stb.), melyek a digitális könyvtárnak köszönhetően egész új terjesztési csatornát kaptak.

A kezdő állomány közel 10 000 e-book volt, amely időközben 14 000 példányra bővült, és a kamara könyvtárát Ausztria legnagyobb digitális tartalomszolgáltatójává tette. Éves szinten 33%-os médiabővítésre törekszenek, hogy ki tudják szolgálni a gyorsan növekvő keresletet. Az állomány összetétele eleinte csak e-könyvekből tevődött össze, mivel a hangoskönyvek technikai feltételei nem biztosítottak zökkenőmentes kiszolgálást. A következő hónapokban azonban a kínálat bővülni fog e-papír-hangoskönyvek típusú ajánlatokkal is.

Az elektronikus kölcsönzési portált az egyes tartományi kamarák könyvtárai működtetik. A szolgáltatás egyedülálló ajánlatot jelent a kamara tagjainak, valamint minden könyvtárfelhasználó, illetve üzemi bizottság és egyéb célcsoport számára is, melyeket speciális szakosított tartalmakkal kívánunk elérni.

A megvalósítás technikai partnereként a németországi *CIANDO Kft.*-t választották, mivel ez a cég különböző licenccmodelleket kínált fel a szolgáltatás megszervezéséhez. Amíg az ún. A-licenccel minden egyes kölcsönzött példány után jogosultságot kell szerezni, addig az egyszer megvett B-licenccel (ezek döntően 1,5 évnél régebbi publikációk) e-könyvek korlátozás nélkül – akár egyszerre is – kölcsönbe adhatók.

Könyvtárak a digitális korszakban

Minden ma keletkező digitális médiatartalom már számottevő befolyást tud gyakorolni a könyvtárak kínálatára is. Ennek következtében jó ideje sokasodnak az állományokban az ún. „digitális médiaajánlatok”. Tudományos könyvtárak esetén csak utalni szeretnék a „szakfolyóirat-adatbázisok” használatának elterjedésére. A nyilvános könyvtáraknál is megfigyelhető a gyorsan növekvő kereslet a – már nem annyira – új médiák, mint például hangoskönyvek, DVD-k, Blue-Ray-ek, konzoljátékok stb. iránt.

Ehhez hozzáadódik az a fejlemény, hogy rendkívül gyorsan bővül innovatív termékekkel a szórakoztató elektronika és információtechnológia kínálata, mint ezt például az e-könyv olvasók legutolsó generációja (Kindle paperwhite, Kobo Aura, Pocketbook, Tolino shine, Sony-Reader), illetve az ún. Tablet PC piac (iPad, GalaxyTRab) is mutatja. Tisztán látható, hogy ezek a tények az internet gyors elterjedésével együtt az emberek médiafelhasználási szokásait viszonylag rövid idő alatt tartósan módosították, és a jövőben is módosítani fogják.

Ennek következtében a könyvtárakra sokrétű erőfeszítés vár, miszerint fontos, hogy:

- a már meglévő kínálaton kívül digitális tartalmakat is gyorsan rendelkezésre tudjanak bocsátani;
- a meglévő tudáshoz való hozzáférést függetlenítsék bizonyos helyszínek (könyvtárak), illetve időszabályzatok (nyitvatartási idők) korlátait;
- megakadályozzák az új digitális információtartalmakhoz történő egyenlőtlen hozzáférés miatti szegénység új formájának kialakulását („Digital poor”),
- vonzó kínálatot nyújtsanak az ún. „Digital Natives” felhasználók számára, és egyben a Web 2.0 közösségi hálózatán keresztül is pozícionálni tudják magukat;
- jól képzett munkatársak közreműködésével a lehető legtöbb felhasználónak digitális média-kompetenciát közvetítsenek.

Az „AK-Digikönyvtár” céljai és hasznossága

Ausztriában a kamarai digitális könyvtárhoz való hozzáférés szabályozása tartományonként autonóm módon történik, azaz minden egyes tartományi kamara saját maga határozhatja meg, hogy ki és milyen feltételekkel veheti igénybe a kínálatot.

A sokszor emlegetett tudásalapú társadalomban csak az marad fenn, aki a megfelelő időben, a megfelelő információkhoz, a megfelelő formában hozzá tud férni. A munkáskamarák képzési küldetése, hogy tagjai számára ezt a szolgáltatást teljesítse, és egyszerű hozzáférést tegyen lehetővé az információkhoz.

Ebben az összefüggésben az „AK-Digikönyvtár” központi szerepet tölt be. Segítségével az osztrák munkáskamarák képesek tagjaikat a nap 24 órájában, munka- és munkaszüneti napokon is (majdnem) minden szükséges információval ellátni. Azáltal, hogy az „AK-Digikönyvtár” összeköti a könyvtárost mint professzionális információs szakembert az internet lehetőségeivel, a kamara tagjai számára tényleges értéktöbblet keletkezik: a kamara tagjai a könyvtár nyitvatartási idejétől, lakó- illetve munkahelytől függetlenül mindig az aktuális információhoz juthatnak hozzá. A minőségi és kényelmes szolgáltatás a képzés területén különösen megbecsült.

Figyelemre méltóan hasznos, hogy a médiák kölcsönzési és visszaadási művelete is igen kényelmesen zajlik. A kölcsönzést pár perc alatt bárhon-

nan elvégezhetjük, ahol van internetes csatlakozási lehetőség. A könyvtár összes digitális médiatartalma az olvasótól csak pár egérgattintás távolságában van. A médiák visszaadása elmarad, mivel a kikölcsönzött fájlok egy bizonyos idő után használhatatlanná válnak.

Kölcsönzési feltételek

Ahogy már említettem, az egyes tartományi kamarák autonóm módon meghatározhatják a hozzáférés feltételeit és az ezzel kapcsolatos díjakat is.

Burgenland esetén – annak érdekében, hogy egyrészt a földrajzi adottságokból, másrészt az egyéb tartományokhoz képest viszonylag rossz könyvtári ellátásból adódó hátrányokat kiküszöböljük, a felhasználók számára a kínálat teljesen ingyenesen hozzáférhető. Ezáltal akár távolabbi régiókban is, ahol a könyvtári ellátás nem adott minden esetben megfelelő szinten, el tudunk érni potenciális olvasókat.

Az AK-Digikönyvtárba történő regisztrálás meglehetősen egyszerű: egy online kérdőívet kell hozzá kitölteni. A felhasználó néhány másodperccel a regisztráció után meg is kapja hozzáférési adatait, így abban a pillanatban el is kezdődhet a keresés.

Jelenleg egy felhasználó egyszerre összesen nyolc médiumot tölthet le. A kölcsönzési idő két hét. Ez után az egyes fájlokat már nem lehet megnyitni, így a felhasználó törölheti is őket gépéről. Szükség esetén egy médiát többször is le lehet tölteni.

Ha egy keresett tételt más felhasználó már kikölcsönzött, lehetséges annak előrendelése/előjegyzése. Amint ismét hozzáférhető lesz a fájl, e-mailben kap értesítést a felhasználó.

Speciális médiaajánlatok sajátos célcsoportok számára

Az AK-Digikönyvtár speciális célcsoportokat is könnyen el tud érni testre szabott információs ajánlatokkal: üzemi tanácsokat, tanulókat, tanárokat, a legkülönfélébb szakterületeken dolgozó személyeket. A célcsoportok számára nagyobb erőfeszítés nélkül ún. médiagyűjteményeket lehet összeállítani, amelyekhez csak az adott célcsoport férhet hozzá. A gyűjtemények kialakításában szakértők működnek közre.

Speciális médiagyűjtemények például:

• **Üzemi tanácsok könyvtára**

Az ÖGB-vel (Osztrák Szakszervezetek Szövetsége) együttműködve, az üzemi tanácsok szükségleteire szabott könyvtár.

• **Nem orvosi jellegű egészségügyi szakmák médiagyűjteménye**

A szakterület tanítói és tanulói számára több mint 200 tananyag és szakkönyv áll rendelkezésre.

• **Tudományos Alapmunkák médiagyűjteménye**

Az *Osztrák Képzésügyi Minisztériummal* együttműködve jött létre, főként érettségi előtt álló diákok írásbeli munkáinak támogatására.

Elsődleges tapasztalatok és számok Burgenlandból

Már a 2011-es első számadatok mutatják, hogy az AK-Digikönyvtár sok olvasó számára közkedvelt kiegészítése a munkáskamara egyéb könyvtári szolgáltatásainak:

Témakörök	Kölcsönzések száma	Forgalmi mutató
Szépirodalom	47 663	11
Társadalomtudományok	8 201	5
Természettudományok	7 474	8
Tanácsadó füzetek	12 887	10
Szociáltudományok	3 302	9
Saját publikációk	101	7
Üzemi tanácsok könyvtára	925	26
Összesített eredmény	80 553	8,99

Ez a 9 körüli művenkénti kölcsönzési átlag (forgási sebesség) igen öröndetes. A további évek és hónapok adatai is az olvasók növekvő érdeklődését mutatja. Az AK-Digikönyvtár Ausztria szerte havonta 15 000 kölcsönzést mutat fel!

Burgenlandban 2013 szeptemberében több mint 1 000 digitális művek olvasóját tartottuk nyilván, ehhez hetente kb. 10-20 új olvasó csatlakozik. Ausztriában mára több mint 10 000 olvasója van a rendszernek. Érdekes megfigyelni, hogy a digikönyvtárban nagyjából azonos számban vannak jelen férfi és nő olvasók. Ez olyan eredmény, melyet hagyományos, fizikailag meglévő könyvtárainkban csak igen-igen ritkán látunk. Ha megvizsgáljuk a korosztályok összetételét, feltűnik, hogy nem domináns a fiatal generáció, az olvasók túl-

nyomó többsége 35 és 45 év közötti. Az idősebb generációból is sokan használják a kínálatot.

Az e-olvasó eszközök legújabb generációja is hozzájárult ahhoz, hogy a „hagyományos olvasók” számára is egyre inkább téma lesz az elektronikus könyv. Ennek előnyei kézenfekvők:

- egy egész könyvtár (több mint 500 könyv egy gépen) elfér a zsebben,
- háttérvilágítás révén még este az ágyban, partnerünk zavarása nélkül is tudunk olvasni,
- a gépek fordító- illetve értelmező funkcióval is rendelkeznek a szakszavakat illetően,
- az íráskép és írásnagyság testre szabottan beállítható,
- e-könyvolvasók ára folyamatosan csökken, így egyre több ember megengedheti magának.

Beszámolóim olvastán felvetődhet egy fontos kérdés, amely az elektronikus kölcsönzés bevezetése óta gyakran elhangzik személyes beszélgetésekben is. Mégpedig az, hogy hagyományos könyvtárainkban visszaesett-e azóta a kereslet? Válaszunk egyértelműen: nem! Épp ellenkezőleg. A burgenlandi AK könyvtárak épp az utóbbi években mutatnak fel erős forgalomnövekedést, az olvasók számát illetően éppúgy, mint a kölcsönzések terén. Csak a kismartoni kirendeltségünkben évente 50%-os kölcsönzésbővülést tapasztalunk.

Természetesen olyan olvasóink is vannak, akik most már csak digitális ajánlatunkat veszik igénybe – de felhasználóink túlnyomó többsége e mellett könyvtárhelyeinkbe is ellátogat. Lehetőségük van arra, hogy segítséget kérjenek az e-könyvolvasó használatával kapcsolatban, helyszínen érdeklődjenek újdonságokról, könyvajánlatokat szerezzenek be, a könyvtárban töltsenek le e-könyveket vagy egy, vagy több „klasszikus” könyvet is kölcsönözzenek. Mindezeknek természetesen nagyon örülünk!

*Huditsch, Roman**

E-mail: roman.huditsch@akbgld.at

* **A német nyelvű előadást Kelemen László (Magyar Média és Információs Központ, Eisenstadt vezetője) fordította. A közlemény a XIX. Vas Megyei Könyvtári Napon (Szombathely, 2013. október 7.) elhangzott előadás szerkesztett változata.**

Közléteszi:

**Pallósiné Toldi Márta
igazgató
Berzsenyi Dániel Könyvtár**

Digitális-hasonmás elismerő pecsét: egy felhasználó-orientált szabvány

Miért van rá szükség?

Az analóg hordozókon megjelent dokumentumok digitalizálása számos előnnyel jár mind a könyvtárak, mind az általuk szolgált közönség számára: az elektronikus formátum megkönnyíti a hozzáférést, a megőrzést, a megtalálást, a felhasználást, a gyűjteményszervezést... A digitalizálás azonban nem egy jól behatárolt, egységes folyamat, amelynek eredményeként automatikusan előállnak a felsorolt előnyök. Minden ilyen projekt egyedi: a rendelkezésre álló technológia, a költségvetés, a szakembergárda, a választott műszaki megoldások, és – jó esetben – a megcélzott felhasználói kör igényei alakítják ki azokat a körülményeket, amelyek között az adott digitalizálási munka megvalósul. A digitalizálás többféle dolgot is eredményezhet: fényképezés vagy szkennelés útján előállított oldalképeket, géppel felismertetett OCR-es vagy pedig emberi munkával begépelte szövegeket, de akár egy teljesen újragyártott e-könyvet vagy számítógépes alkalmazást is. És az analóg objektum digitálissá alakítása még csak az első lépés; más tevékenységekre (pl. metaadatolásra, megbízható repozitóriumban való megőrzésre, a digitális tartalomra épített szolgáltatásokra) is szükség van ahhoz, hogy a digitalizálás előnyei érvényesüljenek.

A „digitalizálás” szó jelentése tehát homályos, többet takar el, mint amennyit elárul. Hiába tudjuk, hogy egy könyvet digitalizáltak, ez még nem elég információ a könyvtárosok és a felhasználók számára, mert nem derül ki belőle, hogy milyen célra alkalmas az elektronikus verzió. Fontos volna, hogy ne csak a digitalizációs projektek irányítói, hanem a könyvtárak vezetői, a gyűjteményszervezéssel és a megőréssel foglalkozó szakemberek, a szolgáltatók és más érintettek – beleértve a könyvtárak használóit is – tisztában legyenek azaz, hogy egy adott digitalizálásnak mi lesz a tényleges eredménye, mi valósul meg igazán a lehetséges előnyök közül. Ez nemcsak a saját állomány digitalizálásakor fontos, hiszen a könyvtárak egyre inkább felhasználják és beépítik a gyűjteményükbe a máshol digitalizált, nyilvánosan elérhető vagy kereskedelmi forgalomba került anyagokat is.

Sokféle digitalizálási szabvány és útmutató létezik (a képi dokumentumokhoz pl. a FADGI Still Image Working Group állított össze róluk egy listát [1]), de

ezek elsősorban a digitális változat előállítására vonatkoznak és nehezen érthetők, nem igazán hasznosak a felhasználóknak vagy azoknak a könyvtárosoknak, akik a „végterméket”, vagyis a digitális példányt használni, illetve szolgáltatni fogják. Az olyan technikai jellemzők mint a színmélység vagy a felbontás, nem mondanak semmit a digitalizálás teljességéről és pontosságáról, mint ahogy arról sem, hogy egy adott felhasználási formára alkalmas-e a számítógépes változat. A jelenleg létező digitalizálási szabványokban nincs olyan „szótár”, amelyben leírható lenne az, hogy mik voltak az adott projekt céljai, hogy miért az adott megoldásokat választották, hogy sikerült-e elérni a célokat és a létrejött digitális objektumok megfelelnek-e a felhasználók igényeinek. Az előállításra vonatkozó szabványok kiegészítéseként tehát szükség van egy olyan világos, egyértelmű és objektív „fogyasztói” szótárra, amellyel a nemszakemberek is leírhatják és felhasználói szempontból összehasonlíthatják a digitalizálások eredményeit.

A bevezetésre javasolt *Digital-Surrogate Seal of Approval* (DSSOA) minősítés egy lépés ebbe az irányba. A DSSOA mint egyfajta elismerő vagy hitelesítő „pecsét”, azt jelzi, hogy a digitális változat pontos és teljes értékű helyettesítője az eredeti statikus, analóg objektum tartalmának és külalakjának.

Az olyan nyomtatott információcsomagok, mint amilyenek például a könyvek, az újságok és a folyóiratok, nem csupán tárolják és közvetítik az információkat, hanem kódolják és prezentálják is őket. Egy papírkiadvány egyben egy felhasználói felület is: a szöveg, a képek és egyéb elemek külalakja és elrendezése az oldalakon jelentést hordoz, kontextust ad. A tipográfia egyszerre tudomány és művészet, hosszú évszázadok alatt kialakult szokásokat követ. Egy külalakjától megfosztott szöveg akár az értelmét is elveszítheti, vagy legalábbis többértelművé, zavarossá válhat. A digitalizálás egyik fontos szempontja és célja lehet ennek a kontextusnak, tehát az analóg példány külalakjának megőrzése és egy digitális szurrogátum – helyettesítő hasonmás – előállítása. Az ilyen célú projektek eredményeinek minősítésére szolgál a DSSOA szabvány. (Természetesen vannak olyan esetek is, amikor az eredeti külalak megőrzése nem cél, sőt kifejezetten hátrány, például mobil

eszközökön kényelmesen olvasható e-könyv készítése. Ezekre más minősítőket lehet majd bevezetni.)

Hogyan használható?

A DSSOA két kritériumot fogalmaz meg, valamint néhány szabályt ezek alkalmazására. A kritériumok a felhasználók számára a technológiai háttér ismerete nélkül is könnyen érthető fogalmak: *teljesség* és *pontosság*. A szabályok pedig a digitális másolatok létrehozásával, kezelésével, megőrzésével vagy terjesztésével foglalkozóknak adnak útmutatást annak megállapításához, hogy egy digitális dokumentum vagy egy dokumentumgyűjtemény megérdemli-e a DSSOA elismerő pecsétjét. Ha egy könyvtár úgy dönt, hogy állományvédelmi vagy gyűjteményszervezési okból az olvasóinak inkább a digitális példányt szolgáltatja, akkor a DSSOA megfelelő eszköz lehet annak jelzésére, hogy a digitális változat valóban alkalmas-e az eredeti helyettesítésére.

A DSSOA az ALA (*American Library Association*) digitalizálási ajánlásán [2] alapszik. A digitális hasonmástól elvárt két alapkövetelményt így határozza meg:

Teljesség: Az eredeti dokumentum minden oldala teljesen és tökéletesen reprodukálva van. Nincs olyan oldal vagy oldalrészlet, amely homályos, vagy elmosódott, vagy eltakart, vagy kihagyott, vagy hiányzik. Minden egyes oldal teljes egészében digitalizálva lett.

Pontosság: Az eredeti elrendezés és külalak meg lett őrizve. Minden szöveges rész olvasható, és legalább annyira könnyen, mint az eredeti példányon. Nincs látható minőségromlás. Az eredetihez hasonló méretben minden szöveg tiszta, elmosódás vagy torzulás nélküli. Valamennyi képi elem tiszta és a minősége (pl. szín, felbontás) az eredetivel megegyező.

Az alkalmazásra vonatkozó szabályok pedig a következők:

A DSSOA jelzés akkor használható egy bibliográfiailag azonosítható digitalizált tételnél, ha

- egy illetékes szervezet ellenőrizte, hogy mind a két kritérium teljesül az adott dokumentumnál;
- ha ez az illetékes szervezet kiadott erről egy *Megfelelőségi Igazolást (Statement of Verification)*.

A Megfelelőségi Igazolásban:

- meg kell adni és le kell írni a kritériumok ellenőrzéséhez használt módszert;
- ki kell jelenteni a 100%-os megfelelést.

Ha egy bibliográfiailag azonosítható tételből álló digitális gyűjtemény minden egyes darabja megfelel a kritériumoknak, akkor a DSSOA minősítés a gyűjteményre is alkalmazható.

A DSSOA szabvány nem határoz meg semmilyen konkrét módszert vagy eljárást az ellenőrzésre vonatkozóan. Ez történhet emberi közreműködéssel, vagyis az oldalak egyenkénti szemrevételezésével, de elfogadhatók automatizált megoldások is. Az igazolásban vagy le kell írni az alkalmazott eljárást, vagy hivatkozni kell egy olyan dokumentumra, amely ismerteti a teljesség és a pontosság ellenőrzésére használt módszert. Az ellenőrzésnél a reprezentatív mintavétel nem elegendő, minden egyes oldalnál – egy gyűjteményben pedig minden egyes tételnél – külön meg kell vizsgálni a kritériumok teljesülését.

A DSSOA-megfelelés jelzésére szintén nincs előírás a szabványban; a könyvtárak maguk alakíthatják ki, hogy hogyan tüntetik fel ezt az információt a metaadatok között. Egy ajánlott megoldás:

DSSOA_complete [yes | no ; date = ; verifier = ; notes =]

DSSOA_accurate [yes | no ; date = ; verifier = ; notes =]

DigitalSurrogateSealOfApproval [yes | no ; verification_method = ; qualification = [yes | no] ; notes =]

Bár a teljességi kritérium megköveteli, hogy minden oldal reprodukálva legyen a digitális változatban, amelynek valamilyen funkciója van (vagyis az üres oldalak is, ha pl. az oldalszámolás vagy a bal/jobbs oldalpárok megőrzése miatt szükségese), indokolt esetben – ha sem a kontextus miatt, sem jelentéshordozóként nincsen rájuk szükség – kihagyhatók oldalak a digitalizálásból, de akkor ezt a hiányt a *Megfelelőségi Igazolásban* jelezni kell. Az viszont nem elfogadható, ha azért maradnak ki egyes lapok, mert a projekt nem rendelkezik a digitalizálásukhoz szükséges eszközzel (pl. nagyméretű szkennelvel a kihajtható oldalakhoz vagy térképekhez). Az ilyen dokumentumok nem kaphatnak DSSOA pecsétet. Ha az eredeti analógkiadvány hiányos vagy megrongálódott és nincs

helyette hibátlan példány a digitalizálandó gyűjteményben, akkor a digitális változat megkaphatja a DSSOA jelzést, de a hiányt/hibát fel kell tüntetni az igazolásban, a metaadatoknál pedig egy minősítővel lehet ezt jelezni, például így: *Qualified Digital-Surrogate Seal of Approval: some content [may be / is] damaged or missing*. Hasonlóképpen kell eljárni, amikor a dokumentum egy másodlagos hordozóról (pl. mikrofilmről) lett digitalizálva, amely már eleve nem teljes és tökéletes másolata az eredeti papírkiadványnak. Ugyancsak minősítővel jelezhető gyűjteményszinten az, ha a digitális gyűjtemény egyes darabjai csak a minősített DSSOA-nak felelnek meg, például így: *Qualified Digital-Surrogate Seal of Approval: some copies are damaged or incomplete*. Ha utólag derül ki egy digitális dokumentumról, hogy mégsem teljesíti a követelményeket, akkor vagy vissza kell vonni a DSSOA jelzést, vagy korigálni kell a hibát és újra elvégezni az ellenőrzést. A gyűjtemény esetében pedig vagy ki kell venni a feltételeknek nem megfelelő tételt a többi közül, vagy a gyűjtemény tovább nem viselheti a DSSOA minősítést.

Mire használható?

A DSSOA kritériumokat arra használhatják a digitális tartalmakat létrehozó, kezelő, őrző vagy szolgáltató szervezetek, hogy tudassák felhasználóikat azok teljességéről és pontosságáról. Alkalmasak arra is, hogy egy digitalizálási projekt tervezési fázisában ezek figyelembevételével fogalmazzák meg az elérni kívánt célt: meg akarnak-e felelni ezeknek az elvárásoknak? A már létező digitális dokumentumok vagy gyűjtemények értékelői pedig javasolhatják, vagy megerősíthetik, vagy éppen megkérdőjelezhetik a DSSOA megfelelést. A felhasználók számára is hasznosak lehetnek ezek a fogalmak a digitalizált dokumentumok jellemzésére, vagy például különböző digitális verziók összehasonlítására abból a szempontból, hogy azok mennyire alkalmasak az eredeti analóg példány helyettesítésére.

A DSSOA nem használható mindenféle digitális projekthez vagy gyűjteményhez. Elsősorban olyan esetekben érdemes alkalmazni, amikor a digitális változatot a nyomtatott kiadvány helyett kívánják használni, nem pedig annak kiegészítőjeként. Emellett azoknak a könyvtáraknak is hasznos lehet, amelyek kereskedelmi és nonprofit forrásokból szereznek be digitális tartalmakat és szolgáltatják őket az olvasóiknak. Ilyen környezetben a DSSOA jó mérce az alternatívák közötti választáskor, valamint hasznos eszköz a választási lehetőség közléséhez.

A digitalizálás, a gyűjteményszervezés, a megőrzés és a szolgáltatás összetett folyamatok, egyetlen szabvánnyal nem lehet ezek minden aspektusát (pl. metaadatok, hosszú távú megőrzés, használhatóság, válogatási szempontok) egységesen leírni. A könyvtáraknak sokféle eszközre van/lenne szükségük, melyeket felhasználhatnak a döntéshozásnál. Ezek egyike lehet a digitális hasonmások minősítésére alkalmas DSSOA.

Hivatkozások

- [1] FADGI. Still Image Working Group: A Resource List for Standards Related to Digital Imaging of Print, Graphic, and Pictorial Materials. Federal Agencies Digitization Guidelines Initiative. 2010. január 28. <http://www.digitizationguidelines.gov/guidelines/digitize-standards.html>
- [2] BOGUS, Ian et al.: Minimum Digitization Capture Recommendations (DRAFT). Association for Library Collections and Technical Services Preservation and Reformatting Section. 2012. <http://www.ala.org/alcts/resources/preserv/minimum-digitization-capture-recommendations>

/JACOBS, James A. – JACOBS, James R.: *The Digital-Surrogate Seal of Approval: a Consumer-oriented Standard*. = *D-Lib Magazine*, 19. évf. 3–4. sz. 2013./

(Drótos László)

Robbanásszerűen fejlődik a beszéd felismerés

Pedro Moreno vezeti a Google Android részlegénél a beszéd irányítási és -felismerési fejlesztéseket. A szakember két évtizede foglalkozik a két szakterülettel.

„Nagyon érdekes fejleménynek tartom, hogy a beszéd felismerés hirtelen a középpontba került. Én 20 éve kutatom ezeket a rendszereket. Ez idő alatt volt egy tudományos párbeszéd és sor került számos kutatásra, de három évvel ezelőttig alig érdekelt valaki a terület iránt. Olyan téma volt, amiről senki sem gondolta igazán, hogy széles kör

haszna lehet. Aztán bekövetkezett a radikális változás. Beszélhetnék az általunk megalkotott fantasztikus új algoritmusokról vagy a neuronhálózatokon alapuló akusztikus modellezés területén elért fontos fejlődésekről, de a valóság ennél sokkal egyszerűbb.” – nyilatkozta Pedro Moreno.

„Egyrészt nagyobb számítási teljesítmény áll a rendelkezésünkre, másrészt több elemezhető digitális adatunk van. Ez a két dolog vezetett oda, hogy a beszédfelismerési arány jelentős mértékben javult. Több ezer számítógépünk van, amelyekkel sok ezer órányi hangfelvételt elemezhetünk különböző modelleket kipróbálva. Mindennap tíz évnyi hangfelvételt dolgozunk fel. Ezek hatalmas adatmennyiségek. Ennek az infrastruktúrának a segítségével fejleszthetjük tovább a szoftverünket. Emlékszünk a Star Trekben lévő számítógépre, amit a legénység teljesen természetes módon megértett? Mindez kézzel fogható közelségbe került.”

„Ehhez jön még, hogy az okostelefonokon való gépelés fárasztó és sokkal több értelmük van a beszédparancsoknak. Minél többen használják azokat, annál gyorsabban valósul meg egy olyan gép, amelyet konvertálásokra lehet alkalmazni. Az okostelefonokkal lehetőség nyílik arra, hogy a világ különböző tájairól gyűjtsünk beszédmintákat és a használati statisztikák alapján megvizsgálható, hogy melyik megoldás működik. Mindez hatalmas kísérletek és számos vizsgálat elvégzését teszi lehetővé. Segít, hogy az Android az okostelefonok esetében a legelterjedtebb operációs rendszer. Ehhez társul még – és ez még fontosabb –, hogy hozzáférhetünk a szöveges kereső adataihoz. Látjuk, hogy az emberek hogyan keresnek és a tapasztalatokat integrálhatjuk a beszédfelismerő rendszerünkbe.”

A kutató elmondta, hogy a beszédírányítás integrálása megváltoztatja a felhasználók szörfölési szokásait. Minden nyelv esetében van egy visszatérő minta. Az emberek a mobiljukon először csak bedobják a keresett szavakat, majd egyre inkább arra használják a rendszert, hogy rövid üzeneteket diktáljanak a segítségével. Ezután már a hosszabb e-maileket is elmondják, majd végül az internetes kereséseknél is természetes mondatokat adnak meg, azaz Valódi kérdéseket fogalmaznak meg. Így váltja fel az „étterem kínai belváros” keresést az a kérdés, hogy: „Hol található a belvárosban egy jó kínai étterem?”

Mindez persze új kihívásokat is jelent a Google számára. Eddig a felhasználók úgy finomították a kereséseiket, hogy beírtak még egy szót, most már sokkal inkább azt kell felismernie a szolgáltatásnak, hogy pontosan mire kíváncsi a kérdező. Ehhez szükség van mind a keresési krónika, mind az adott személy szörfölési szokásainak a tanulmányozására. Így pontosan kiderül, hogy az illető egy kérdés feltevésékor mire is gondol. A kontextus a kulcs a beszédfelismeréshez. Meghatározó, hogy ki az adott személy és éppen hol van. A keresőt fejlesztő csapat éppen ezért szorosabban együttműködik a beszédfelismerést kutató csoporttal. Minden adatokat gyűjtő vagy kezelő Google-részleg rendszere elérhető más részlegek számára is, így azok is feldolgozhatják ezeket az információkat. Ők is használják például a Google Könyvek munkatársai által szerzett adatokat, mert azokból jobban megérthetik a különböző nyelveket.

„Az egyik legnagyobb problémát az jelenti, hogy bizonyos szavaknak több értelmük is lehet. Ezeket fel kell ismerni. Nem mindegy például, hogy valaki diktálás közben a pont szót miért és milyen formában használja: írásjelként vagy szóként. A hangsúly is gondokat okoz, elsősorban az ázsiai nyelveknél. Fel kell ismerni, hogy hol ér véget egy szó és hol kezdődik a másik. Kihívást jelentenek azok a nyelvek is, amelyek írása közben számos különleges írásjelet alkalmaznak. A vietnami például ilyen nyelv. Ezért kellett a vietnami keresőnél egy automatikus korrektúrendszert beépítenünk.”

„A személyre szabás segít felismerni az akcentusokat, így például a rendszer megérti az általam beszélt angolt, annak ellenére, hogy spanyol vagyok. Az akcentusok és a dialektusok egyébként nem jelentenek komoly problémát, mert elérhetőek számunkra a szöveges keresők, így tudjuk, hogy valamit másként mond egy német és másként egy osztrák személy. Az arab nyelv esetében csak a tévében használt arabot vettük alapnak, mert azt mindenki megérti, ugyanakkor a mindennapokban senki sem alkalmazza. A káromkodásokkal kapcsolatban megállapodtunk egy szabályról: fel akarjuk ismerni és meg akarjuk fejteni őket. Ez a legjobb tréning, mert az emberek a káromkodások esetében nagyon kreatívak és ezért ezek a szavak állandóan változnak. A káromkodásokat nagyon jól megértjük, de a megjelenítéskor mégis csillagozzuk őket” – tette hozzá a Google munkatársa.

Pedro Moreno hangsúlyozta: először nyelvészeket küldenek az adott országba, a csapat a helyszínen olyan hangfelvételeket rögzít, amelyek bizonyos szavakat, mondatokat, szófordulatokat tartalmaznak. Egyetlen hét alatt több száz órányi hanganyagot gyűjtenek össze. Ez képezi a későbbi munka alapját, ez lesz az a bázis, aminek a segítségével tesztelik és folyamatosan javítják a beszédfelismerő szoftvert. Éppen most zárult le a thaiföldi és az indiai felvételek rögzítése, további ötven nyelv van adatgyűjtési vagy integrálási szakaszban.

A számítógép számára három modellt ötvöznek, ezek az akusztikai, a nyelvi és a lexikonmodell. Az akusztikai az öszszegyűjtött hanganyagokon alapul; a beszédmodellnél azt nézik, hogy hogyan beszélnek az emberek az adott nyelvet, s egyúttal figyelembe veszik a szöveges keresőben lévő információkat is; míg a legnehezebb a lexikonmodell. Az jelenti az igazi kihívást, hogy hány szabály létezik az adott nyelvben. A szuahéli ilyen szempontból könnyű eset, mert mindössze 50 szabály figyelembe vételével jó hangsúlyozási lexikont lehet létrehozni. A dán viszont borzalmas, mert na-

gyon bonyolult. Minden második héten elemzik a meglévő adatokat és folyamatosan finomítanak az akusztikai és a nyelvi modellen.

„Több mint 3000 nyelv van, és természetesen az lenne az optimális, ha mindegyiket digitalizálhatnánk. Sajnos ekkor lép közbe a költség-haszon szempont: mindig csak olyan nyelvek digitalizálása jöhet szóba, amit sokan beszélnek és amelyekkel kapcsolatban sok internetes tartalom létezik. A Google alapvetően kereséssel foglalkozik, így ha egy adott nyelven alig vannak elérhető webes tartalmak, akkor nincs értelme, hogy azon a nyelven kereshetővé tegyünk azokat. A célunk az, hogy 300 nyelvet felismerhetővé és használhatóvá tegyünk a számítógép számára. Ezzel 99 százalékos lefedettséget érünk el. Minden további fejlődés jóval nehezebb nehezebb, hiszen a felismerés akkor lesz jobb és pontosabb, ha sokan használják majd a szolgáltatást” – szögezte le a szakember.

/SG.hu Hírlevél, 2014. január 6., <http://www.sg.hu/>

(B.Bné)

2015 áprilisában érkezhethet a Windows 9

Egyre valószínűbbnek tűnik, hogy a jövő tavasszal megjelenő frissítés valójában a legújabb Windows operációs rendszer lesz.

Paul Thurrott Windows-szakértő oldalán arról írt, hogy a redmondi konzern 2015 áprilisában akarja piacra dobni a Windows új verzióját. Az új operációs rendszer neve *Windows 9* lesz. A társaság ezt az idén áprilisban rendezendő BUILD 2014 fejlesztői konferencián jelentheti be és itt mutathatja be azt is, hogy miként képzelel el a Windows 8.1, a Windows Phone és az Xbox jövőjét.

Thurrott szerint a Threshold nevű változat több lesz egy egyszerű frissítésnél, ezért sem véletlen az új verziószám. A Windows 9 név egyúttal azt is jelzi, hogy a vállalat végérvényesen lezárja a Windows 8 és 8.1 fémjelezte korszakot. A tervezett lépés szimbolizálná a változást. Az is egyre valószínűbb, hogy visszatér a Start menü és a Metro-felületre készített alkalmazások zökkenőmentesen futtathatók lesznek a klasszikus Asztalon is. A Windows 9 az utolsó tervezési szakaszban van, a konkrét fejlesztési munka a BUILD 2014 után kezdődhet el.

A mostani információk alátámasztják a tavaly decemberi híreket. Azt már 2013. december eleje óta tudni lehet, hogy az Xbox One, a Windows 8 alapú PC-k és a Windows Phone operációs rendszerei Threshold név alatt egyesülhetnek. Az új szoftvernek számos előnye lenne: például szabad átjárhatóságot biztosítana a platformok között és alkalmazások is megoszthatóvá válnának. Ezután ismertté vált, hogy a Microsoft számos olyan elemet integrálhat ismét a Threshold operációs rendszerbe, amelyek a Windows 8-ből kimaradtak. Így visszatérhet például a klasszikus Asztal, s opcióként a hagyományos Start-menü is.

/SG hu Hírlevél, 2014. január. 14., <http://www.sg.hu/>

(B.Bné)

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

Amberg Eszter
Berke Barnabásné
Dancs Szabolcs
Dávid Adrienne
Fonyó Istvánné
Hegyközi Ilona
Pallósiné Toldi Márta
Preusser Katalin
Ternai Zita

Köszönet érte!

Szerkesztőség